

L. N. TOLSTOJ

ŞYRO VƏKƏRİN

Dər həqə Həjwanada

BONA ZARA

Nəşrə hükümətə — seksia kətəbe kurgmança
RƏWAN 1935

1935

L. N. TOLSTOJ.

Tēmūrē Xelil Mūradow

2 - oy Pereulok F0çfka

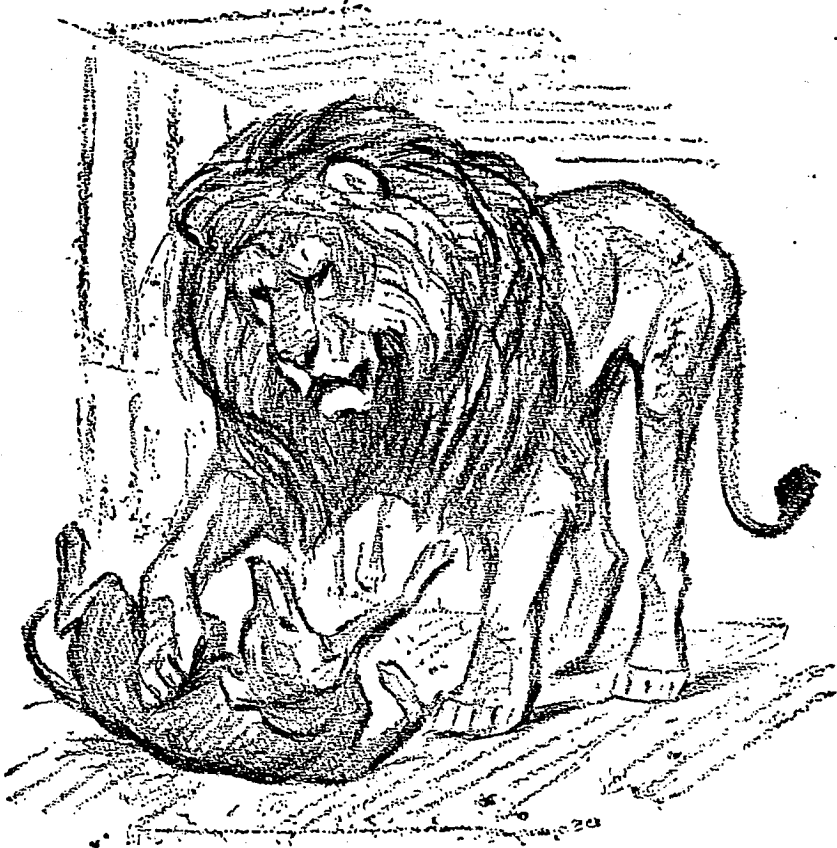
dom 7, kv. 8

ÉRÉVAN - 375078 - USSR

Tel. 35.10.20 (mal) - 52.97.41 (kar)

891-71-3

ՏՆՐՕ ՎՅԿԵՐԻՆ
ԸՐԻՏՈՒՄ ԿՅՎԱՆԱԴԱ
ԲՈՆԱ ՅԱՐԱ

Նաթրա հյկյմատ Ե Րօւան 1935.

552-72

Redaktore çavdar Çasyme Çelil,

Тәрҗәмә кыҗ R. Drambjan.

Bulka.

Səki mənı bevl qalıñ həbu. Nave wi Bulka bu. Əw bə təmamja xuyə qəru qərqaş rəş bu, tənə sər ləpe wiə hərdy lıngə peşın spi bun.

Həmu sə, je ky evle wana qalıñın cənə wanə zərın zə cənə zorın dıha drezə u drane zorın dıha zəf dərva kətınə. Le cənə zərınə ja Bulka əwqas peşda kətıbu, wəki mərv dıkarbu orta cənə zorın u zərın tılja xuyə dajınə. Ruje Bulka fırbu, əvne wi məzın, rəş u bırbıqi bun, hım drane wiji tuz, hım zi drane spi axbrıje tıme dərva wərımı bun. Bulka bə aql bu kəsəki nədəgəst, le gələk qəwat bu u şər hıbz dıkr. Dıqəwımı ysa, wəki wəxte ky əw zə tıstəki dıgırt, paşə drane xuyə dıda sər həv, mina kınçəki peva darda dıbu u wi, cəwa gənə, bə ty təhrəki mərv nıkarbu ze bıda bərdane.

Çarək Bulka bərdan sər hırcə, əw zə gyhe hırcə gırt u mina xunmıbzok ze darda bu. Hırc bə ləpe xuyə wi dıgıvəşt xuyə, davit vi ali wi ali, le nıkarbu ze aza bə u kətə sər sərə xuyə, wəki Bulka bıhıncırinə, le Bulka əwqas ma sər wi, hətə ky sər wi ava sar le kırbın.

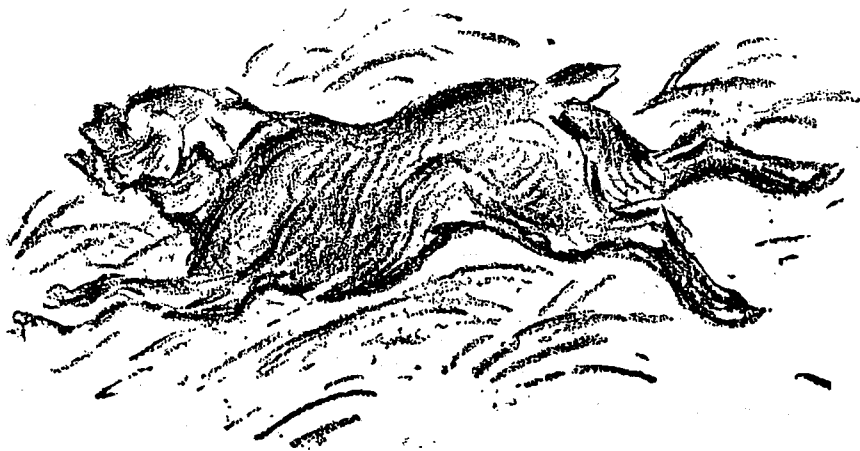
Mın Bulka hılda, wəxte ky əw he tılə bu,

и мѣн бхуѣ хуѣји. дѣкѣр, нан дѣда. Wəxte əz cum Kavkase, мѣн нəхуəst əz Bulka тəv хуѣ бѣбѣм, əz hedikva зѣ mal дəркəтѣм cum, мѣн тəmbə da wi çije дəри dadajida хуѣји кѣн. Мѣскəne rja maşine əwlbnda мѣн дѣхуəst çiki başqə əz runem, le нѣškeva мѣн dit, wəki reda тѣштəкə рəş u бѣрѣqi tot дѣбə. Əw Bulka bu бѣ кара styje (xələqa) хуѣ сѣфрива. Əw бѣ həmu qəwata хуəva дѣбəzja бəр бѣ мѣскəna rja maşine.

Əwi хуѣ avitə aliye мѣн, dəste мѣн albst u paşə drez bu бѣн ərəbe, çije sida. Зѣмане wi дəркəт дəрва qasi kəfa dəst. Əwi gələ çara зѣмане хуѣ дѣкşand, tuka хуѣ dadəqyrtand, çarçara zi disa зѣмане хуѣ drez дѣкѣр дəрва qasi təmamja kəfa dəst. Əw ləz bu, pera nədbəghist bin бѣкşinə, parsyje wi davitən. Зѣ kələkəke wəldbəgərja sər kələka dəne u rocka хуѣ lə ərde дѣхѣst.

Paşə мѣн бѣhist, wəki əw cərcovə qyl кѣrijə. зѣ pəncərə дəркətijə дəрва u бѣ rja мѣн бəzjajə hatijə u ysa we gərmeda bist verst re dərbaz bijə,

Bulka u хъnzir.

Kavkaseda çarək əm cun necira хъnzira u Bulka zi təv' mьn haç. Wəxte ky çazi bəzjan, Bulka zi zь çi rabu u nav meşeda ynda bu. Məha cьrja paşьn bu. Wi wəxti хъnzir zəf kəç dьbьn.

Kavkaseda, nav meşada, kədəre ky хъnzir dьminьn, hənə emişe gələki bь təm—tьrije bəjani, sev, һurm, moş, fьndьç u stry je ky bona ху-əryne jə. Çaxe ky rəzed hanana dьgьhizьn u dьkəvьn ərde, хъnzir dьхун u kəç dьbьn.

Wi wəxti хъnzir əwças kəç dьbьn, wəki zь bəç sa nьkarьn brəvьn. Əgər şhətək dydy bьkəvьn pəj wana, əwana we brəvьn bьkəvьn nav meşa sьxda u bьsəkьnьn. Wi wəxti necirvan neziki wan dьbьn u dkyzьn. Zь əwtə əwta sa mərvьn dьkarə bьzanbə хъnzir səkьnijə jan dьrəvə? Əgər əw he drəvə, sə bь o'rao'r dьqarьn, qe wana dьkytьn, le əgər əw səkьnijə, sə ysa əwtə-əwt dьkьn cəwa sər mərja.

Wəxte ve necire əz gələk nav meşeda bəzjam, le tьçara qəwata mьn pe nəgьhişt, əz pəşja хъnzir bьgrьm. Xyləsər mьn bьhist əwtə əwta çazia u orina wan u əz bəzjam wedəre. Zati əz neziki хъnzire bəjani bum. Nav meşe kьrda mьn qьrein dьbьhist. Əw şəre хъnzir u sə bu. Le zь əwtə əwta sa kьvş bu, wəki sə хъnzir nagьn, le dora wi dьgəryн.

Nьşkeva mьn pьştа хуə şьrqinək bьhist u Bulka diç. Kьvş bu, wəki əw nav meşeda çazia

ynda kыrбу u re neditбу, le ньha ёwtё-ёwta wan kётбу nav gyhe wida u mina мьн бь һәму qawatva дьбөзja wedәre. Ёw nav dәst дьбөзja, сәр heşnaje nәrm дьcu u мьн тәne сәre wi rәş дьdit u зьmane wi, je ky зь nav drane qәrqәş dәrkётбun dәrva. Мьн gazi кьr, le ёw nөньheri aliје мьн, зь мьн dәrbaz bu u nav meşa сьxda ynda бу. Ёz рөj wi дьбөзjam, le сьqas ёz peşda дьcum, meşә ёwqas zi сьx дьбу. Сьqle dara ль ruje мьн дьkётьн u кьme мьн зь сәre мьн dәrdьхьстьн, stry minani dәrzia сәр кьңçe мьн дьzөльqin. Ёwtё-ёwt nezik бу, мьн дьбьhist, le ty тьst nөdьdit.

Ньškeva мьн бьhist wәki sa dәst pe кьрн дьha бьлнд ёwьtандьн, тьstәk бь qawat тәqja u хьnzir dәst pe кьr кьrө qirin. Мьн фькьr кьr, дьбө ky Bulka гьhiştijә хьnzira u тәv wana şәr дькө. Мьн qәwata хьә paşьн тәpi сәр һөv кьr u nav meşe сьxda ёz бөzjam бәр бь wedәrө. Nav meşe çije zәf kурda мьн dit tazje бөләk. Ёw дь çije хьәda дьёwьti u дькьr о'рө'r, le зь we se gav dur, тьstәk rәş дьһөzja.

Wәhte ёz neziki хьnzir bum, мьн le ньheri u мьн бьhist, wәki Bulka бь dәngәki ziz кьrө о'rin. Хьnzir ziz gazi кьr u һьçьm кьr сәр тәzi. Тәzi роeka хьә кьşand u paşda banzda.

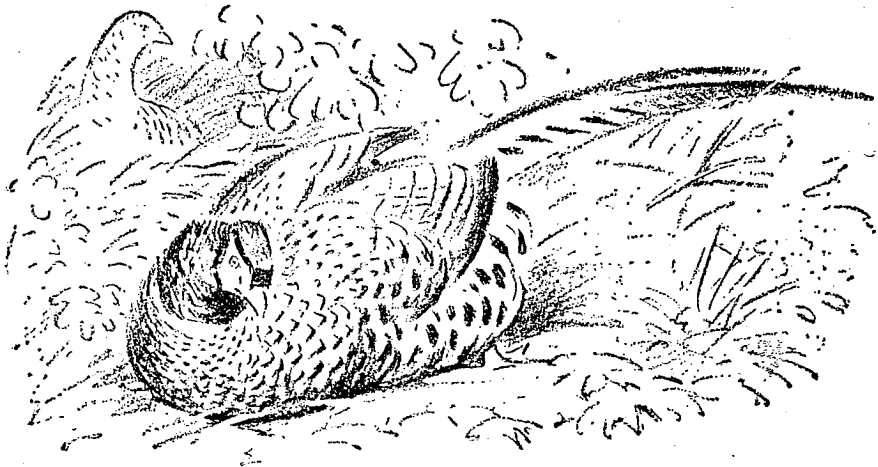
Мьн dit сәre хьnzir, paryje wi. Мьн nişan гьrt u агьr кьr. Мьн dit, wәki gylle ze гьrt. Хьnzir кьrө нөlin u nav meşa сьxva dur kәt cu. Сә kётбun рөj wi дьёwьtin, ёz zi рөj wan дь-

cum. Nыškeva мьн бьнја лнге хуѳа тьштѳк дит
u мьн дѳнгѳк бьhist. ѳw Bulka bu. ѳw кѳтѳбу
сѳр келѳка хуѳ u вьнгѳвьнга wi bu. Ze гѳлѳк
хун кубу. ѳz фькьр дькьм, — сѳје мьн yнда
бу, cu, le ньha мьн дѳрhѳѳ wida фькьр нѳдькьр.
ѳz peшda дьбѳѳjam. Мьн хьнзир дит. Сѳ хьнзир
зь paшda дьгьртьн, le ѳw vi ali u wi ali дьзвьри.
Wѳxte ky хьнзир ѳz дитьм, hyѳymi сѳр мьн кьр.
Disa мьн агьр кьр, le зѳf nezikva, ysa wѳki
muje хьнзир шѳwьtin. Бу хьрѳхьра хьнзир, ѳw
hѳzja, лѳрьзи u кѳтѳ ѳrde.

Wѳxte ky ѳz neziki хьнзир bum, хьнзир be-
hьш u beryh кѳтѳбу ѳrde, тѳne ѳѳndѳke wi he
дьhѳzja. Сѳ ky hers bubun, зь зьке wi, зь ѳѳn-
dѳke wi дькьсандьн, хуна wi, ky зь brina wi
drezja, дьхуѳгьн.

Vedѳre Bulka кѳт bira мьн u ѳz cum бьгѳ-
гьм, Bulka бьбиньм. Bulka zi сѳр зьк бѳр бь
мьн дьhѳѳ u дькьр нѳlin. ѳz nezik bum, ru-
ньштьм ѳѳm wi u мьн дит бьрина wi. Зьке Bulka
qѳльш bu, ruvije wi кѳтѳбун дѳрва u бѳла bubun
сѳр бѳlged hьшк. Сахе ky hѳvale мьн hatьн, мѳ
ruvije Bulka dani ль ѳije хуѳ u зьке wi drutьн.
Wѳxte ky мѳ зьке wi дьрут u ѳѳrm мѳ qihandѳ
hѳv, Bulka дѳste мьн dalest.

Мѳ хьнзир роца hѳspeva greda, wѳki зь nav
meшe дѳрхьн, le Bulka мѳ dani сѳр рьшта hѳspe
u ysa, мѳ бьрѳ mal. Bulka мѳhѳke нѳхуѳш кѳт,
le paшe pak bu.

F a s j a n a.

Kavkaseda mriške bəjanira (mriške cole) fasjan dьbezьn. Əwana wedəre əwqas zəfьn, wəki zь mriška dьha arzantьrьn. Necira fasjana bь zəmbilava dьkьn u bь sa. Bь zəmbilava ysa ne-eir dьkьn: — parusin hьldьdьn, dьkьsinьn sər govəke, orça govəkeda şьvək məhkəm dьkьn. Nav parusinda qylək vədьkьn. Govəke hana bь parusin te gotьne zəmbil. Vərbanga sbe radьbьn zəmbil u tьvьng hьldьdьn dьcьn meşe. Zəmbil dьgrьh bər xyə u zь nav qyle we lь fasjana dьpьherьh. Fasjane hanana sbe zu bəla dьbьn nav meşe bona xyəgək bхyn, dən pəjda kьn. Çar çara fasjan təv çuçke xyə dьgərə, çar çara zi dik təv mьrişk, çar çara zi cənd dik təv dьgə-rьn.

Fasjana mərja nabinьn, zь parusine natьrsьn u narəvьn. We wəxte necirvan zəmbila xyə datinə ərde, tьvьng bь qyla parusineva dərbaz dьkə u fasjane dьxə.

Dьziva wa neeire дькьн, сә бәрдыдн дьсә нав меҫе, бхуә зи рәј сә дьсьн. Сә wәxte ky fasjan дьбинә, һуҫым дькә сәр we. Fasjan дь-фьрә сәр dara, le сә дькә әwtә-әwt. Neeirvan ne-zik дьбә u агьр дькә сәр fasjan. Neeir крҫнәкә ysa we hesa бьбija, әгәр fasjan ҫije вәкьрида бь-бija u сәр dar runьшта ysa, wәki бьhata ditьне. Le fasjan тьме rutьnin сәр dare бөлге сьх, нав кұранја меҫе тәрида, һәма ky neeirvana дьби-нн нав еьҫle darada хуә вәдьҫегьн.

Cәтнә мәрвн зь нав меҫа дәрбаз бә u бь-гьһизә wedәre, кәдәre ky fasjan runьштijә, сә-тн мәрвн әw бьбинә. Wәxte ky сә дьәwtә, fas- jan ze натьрсә, гһәт сәр dara rutьni u һәта сәр wi hers дьбә u мьлле хуә дьһәзинә. Le wәxte ky мәрвн дьбинә, сәр кәләкә вәдьлөзә, ysa ky neeirvane ҫегьbandi zi we nabinә, le je нәҫегь- bandi zi әгәр рәх we бьсәкьнә, disa ть тьшт na- binә.

Wәxte ky qazax дьziva һезики we дьбьн, рарахе хуә дькьшиньн сәр рује хуә u зор панегьн, сьмки fasjan зь мәрве silәһ buji дьтьрсьн, ilahi зь еәве wi.

Вь sa neeire wa дькьн. — Sәје neeirvan дьбьн нав меҫа u wan дәра рәј we дькәвнн, дьсьн. Сә bin дькә, дьбинә, wәki бәрбанга сьбе fasjan кәдәre гәрјанә u кизан ali cunә. U сьҫas zi дәwse wan ynda бә, le disa сә дәwsa wan дьбинә, кьвҫ дькә әwana ки alidanьн. Сә сьҫas ky бь дәwsa wanva дьсә, әwҫas зәф bina ne-

eire hyltinə u b̄w weva d̄yghizə wedəre, kedəre ky fasjan roze runštijə, gərjajə sər hešnaje. Wəxte ky sə nezik d̄bbə, əwi t̄bre wəki fasjan pešja wi jə, d̄bha h̄šjar u hedi-hedi pešda d̄b-lyvə, wəki əw nət̄rsə u d̄bsək̄nə, wəki b̄w ɕa-rəkeva banz də u wi b̄ygrə. Caxə ky sə lap nezik d̄bbə, fasjan d̄ərd̄k̄əvə b̄brəvə, u necirvan gyllə aḡyr d̄bkə.

Milton u Bulka.

Bona necira fasjana m̄bn kəlbəki necirvan h̄lda. Nave wi Milton bu. Əw bəzn̄b̄lynd bu, zar bu, rənge wi gəwr bu, sər ɕane wi nəxše bələk həbun, leve wi zern̄ drez bun, gyhe wi drez bun, bxyə b̄w qəwat bu u b̄w aq̄yl bu. Bulka u Milton galək həvdy vənədygəv̄zand̄bn. Kəlbe d̄bne zi b̄w Bulka əwqas həv vənədygəv̄zand̄bn. D̄yqəw̄m̄i ysa, wəki əw drane xyə ni-šan d̄bda, le kəlbe d̄bne rocka xyə d̄bhəzand̄bn u ze dur d̄bcun.

ɕarək əz t̄əv Milton cum fasjana b̄ygr̄m. N̄škeva Bulka pəj m̄bnva bəzja hat nav mešə. M̄bn k̄yr əwi b̄yqəwr̄n̄m̄, le nəbu. Wəki m̄bn əw b̄bra mal, le mal zi dur bu. M̄bn f̄bk̄yr k̄yr, də bra b̄minə, we c̄b b̄kə, z̄brar nadə m̄bn u m̄bn dəst p̄e k̄yr, əz pešda cum. Le wəxte ky Milton bina fasjana stənd u dəst p̄e k̄yr wana b̄binə, Bulka xyə da pešije u v̄rda weda d̄b-bəzja. Əwi d̄bxyəst bəri Milton fasjana b̄binə, əw nav ḡbhiada t̄št-m̄št bin k̄yr, banzda, kətə

vi ali wi ali, le bin kьrьna wi sьst bu u əw təne пьkarbu бьbinə, ль aliје Milton дьпьheri u təv wi дьбəzja. Wəxte ky Milton dəwsa wan дьdit Bulka дькət peşja wi. Мьн əw paşda gazi дькьr, мьн дьkyta, ze ty тьšt dər nədhat. U wəxte ky Milton dəst pe дькə дьgərə, Bulka disa дькəvə peşije, banzdьdə, nahele Milton хəvate бькə.

Мьн дьхуəst, əz hərьm mal, сьmki мьн фькьr дькьr, wəki şьxyl edi xrab bu. Le Milton зь мьн дьha rak re dit bona Bulka бьхаринə. Aha ky əw сь кьr: — həma ky Bulka peşda дьбəzə, Milton dəws дьhele u бər бь aliје başqə дьсə, ль мьн дьnerə, rocka хуə дьhəzinə u disa бь dəwsəva peşda дьльvə. Bulka disa бər бь Milton дьбəzə, дькəvə peşije, u disa Milton qəsta dəh gav aliki дьп дьсə, дьхаринə u disa бь dəwse rastva peşda дьль və. Usa ky wəxte neeir кьrьna mə Bulka дьхаранд, нəдьhišt, wəki əw şьxyl хьrab бькə.

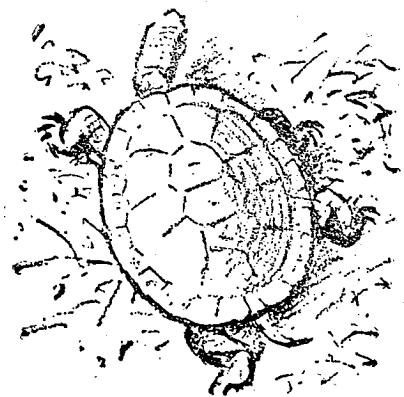
К у с и.

Çarək əz təv Milton cumə necire. Neziki meşə əw dəst pe kьr gərja, rocka xyə drez kьr, gyhe xyə bьbьnd kьr u dəst pe kьr bin kьrьn. Mьn tьvьnga xyə hazьr kьr u əz pəj wi dьcum. Mьn fьkьr dьkьr, wəki əw pəj kəwa, fasjana jan zi kəwriška dьgərə. Le Milton nəcu nav meşə, le cu dəşte. Əz pəj wi dьcum u mьn peşije dьnьheri. Nьškeva mьn dit əw, cь ky əw dьgərja ky bьbinə. Zь bər wi kusikə qasi məznaja paraxəke dьrəvi. Sərə wijə rəng təri u gəwr sər styje wida drez bubu, kusi bь ləpe təzi peşda dьcu u pьšta we bь qalьkva gьrti bu.

Wəxte ky əw sə dit, sərə xyə u lьnge xyə kьşandə hyndyr u sər heşnaje vələzja ysa, wəki təne qalьk dьhatə ditьne.

Milton əw gьrt u dəst pe kьr hьcьma xyə, le nьkarbu bьgəsta, cьmki sər zьke kusi qalke ysa həjə, cəwa ky sər pьšta wi. Təne zь peşije u zь paşije hənə qyl, bь kizanova əw sərə xyə, lьnge xyə u rocka xyə dьkşinə hyndyr.

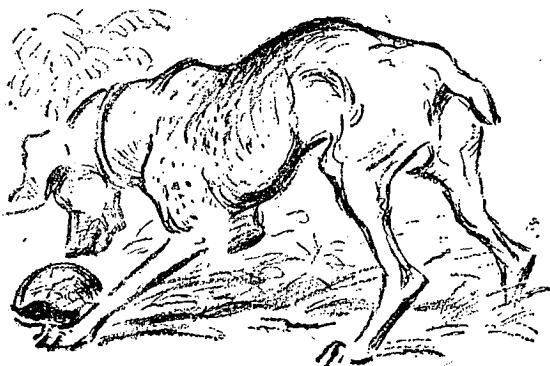
Mьn Milton zь kusi qətand, mьn dəst pe kьr, mьn le nьheri, wəki pьšta kusi cəwa hatijə təşkilbune, qalьk cəwanə u kusi cəwa xyə nav qalьke xyəda vədьşerə. Wəxte ky mərvьn kusi hьldьdə dəste xyə u bьn qalьk dьnьherə, dьbinə

wəki hyndyrda, cəwa padvaləkeda, təştəki saq rəş həjə. Мьн қуси авитə сər heşnaje u əz rja xyəda cum, le Milton nədxыəst wi bərdə, бь drane xyəva hыlda u pəj mьnva tani. Nьşkeva bu əwta-əwta Milton u қуси bərda. Қуси дьдəve wida ləpe xyə dərxыst u dəve wi ғьрт. Bona we jəke Milton əwqas hers bu, wəki dəst pe кьr əwыti, disa ғьрт u pəj mьnva дьhaғ. Мьн disa əmr кьr, wəki қуси bərdə, le Milton razi nəbu. Wi wəxti мьн қуси зь dəste wi stənd u avitə aliki. Le Milton disa bərnəda. Dəst pe кьr rəx wi ərd бь ləpe xyə қola. Wəxte ky eəl қola hazьr кьr, қуси avitə eəle u xyəli da sər.

Қуси һьм сər ərde, һьм zi nav аведа дьzin, cəwa ky mərəd lorti u бəq. Əwana зь heka e-zьka dərdьхьн, heke xyə datinьн sər xyəlije kyrk runahin, hek həma bxyə mina xərz дьqəль-şьн, u зь nav wan қуси dərdькəvьн dəvə,

Əwana pьeukьн, qasi təbaxa cəjenə, le hənə jed məzьн zi — бь se arşin drezajiva u бь bist put granijeva.

Қусије məzьн nav bərada дьzin. Bhare, hər қусик бь səda heka datinə. Qal-ke қуси, əw par-suje winə. Təne pərsyje mərja u je həjwane başqənə, je ky зь həv çьhe bujinə,

le paryje kusi tøv hæv hatьnø grødane u qalyk təşkil kьrьnø. Ja səri əwə, wəki paryje həmu həjwana hyndyrdanьn, bьn goştda, le paryje kusia zь dərvanø u goşt bьn wandanø.

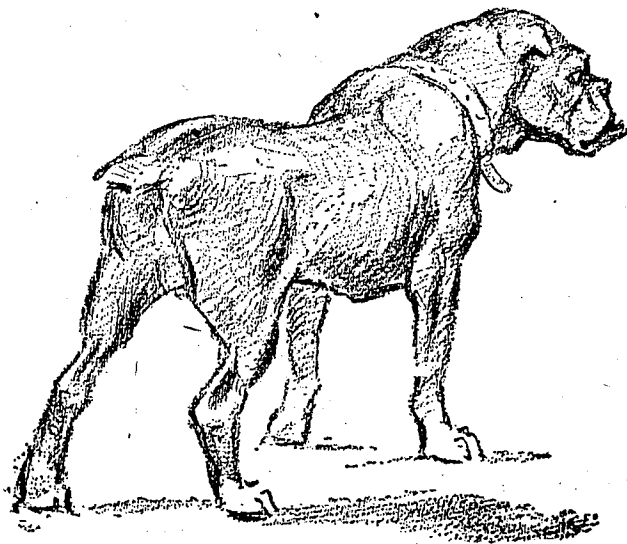
Bulka u gyr.

Wəxte ky əz zь Kavkaze cum, wedəre he şər həbu u şəv beqərəwьl mərəvь nykarbu dər-kəta dərva, сьmkі qəzja həbu.

Мьн дьхуəst, сьqas ky məçal həjə, əz sbe zu bьkəvьm re u səba we əz ranəzam.

Doste mьn hat mьn vərəkə u əm evar tə-mam u şəv təmam kuca gyndda runьştьn bər hoebka mьn.

Hiv dərketьbu, le şəvəkə bь mьz u duman bu. Ysa ronaji bu, wəki mərəvь dьkarbu bxyənda, сьqas zi hiv xyja nədьbu.

Nive şeve mə nəşkeva bəhist, wəki həjatə keda, ky neziki mə bu, dənge eezək dəhat. Jək zə mə gazi kər „əw gyrə, eezək dəxənpəqinə“.

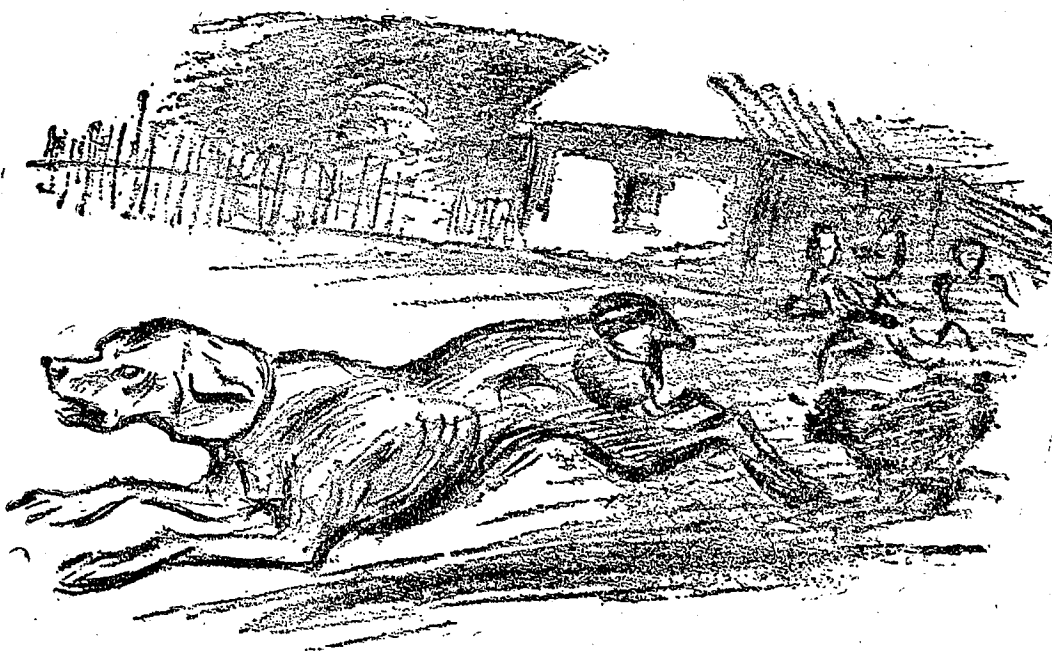
Əz bəzjam cumə hoekka xyə, mən təvənga xyə hılda, əz dərketəm küce. Gəşk səkənbun peşja dərge we həjate, zə kedəre ky quzina eezək dəhat. Gazi mən kərən „wəgə vıra“. Milton zi rəj mən hat, dəbə ky fəkyr dəkyr, wəki mən təvəng hılda, wəki həgəm neere. Bulka zi gyhe xyə kən tuz kər u vırda weda banz dəda, təje bəgota qəj dəpərsə ki we be gərtyne. Wəxte ky əz bər bə sərcove bəzjam, mən dit, wəki zə aliye dəne həjate çənəwbrək bər bə mən dəbəzə te. Əw gyr bu. Əw bəzja bər bə sərcove u banzda səg we. Mən xyə paşda vəkəşand u təvəng hazər kər. Wəxte ky gyr zə səg sərcove banzda aliye mən, mən təvənga xyə bər bə gyr rast kər u təvəng nəmz kər. Le tənə bu „səqinja“ təvənge u agyr nəbu. Gyr nəsəkəni, le bə orta küceva.

bəzja. Milton u Bulka kətɣn pəj wi. Milton ne-
ziki gyr dɣbu, le kɣvɣ bu zɣ gyr dɣtɣrsja u nə-
dɣgɣrt. Le Bulka zi sɣqas ky bɣ lɣge xue kɣnva
zu-zu dɣbəzja, le nədɣgɣhiɣt. Sɣqas qəwata mə
həbu pəj gyrva əm dɣəzjan, le gyr zi, kəlb zi
zɣ bəg eɣve mə ynda bun. Təne feza gyndda ne-
ziki eɣləke, mə orin u vɣngəvɣnga wan bɣhistɣn
u hav ɣəvə ronajida mə dit, wəki səwa tɔz bɣ-
lɣnd bu u səwa sə ɣər dɣkɣɣn tɔv gyr.

Wəxte ky əm bəzjan, gɣhiɣtɣn we eɣle gyr
rəvibu, sə zi ɣunda vəgərjan, əwafna bɣ hers bun
u rocka xue bɣlɣnd kɣɣbun. Bulka ax dɣkɣɣ
u bɣ sərə xueva mɣn dəv dɣda, — dɣxuəst tɣɣ-
tək ɣɣro kra, le nɣkarbu.

Mə lɣ sa nɣheri u əm dɣtɣn, wəki sər sərə
Bulka brinək pɣeuk buvu. Tɣre əw neziki eɣle
gɣhiɣtɣbu gyr, le nɣkarbijə bɣgrə, gyr zi gəstɣbu

552-72

u rəvibu Bьrin pьeuk bu, ysa wəki zьgar nədabu.

Əm paşda vəgərjan hatьn hoebka xyə, əm runьştьn u mə xəbər dьda dər həqa we jəkeda, sь ky qəwьmi. Əz hers bubum, wəki tьvьnga-mьn agьr nəkьr u tьmme mьn fьkьr dьkьr, wəki gьr we səwa çibьçi bьkəta ərde, əgər tьvьnga mьn agьr bьkra.

Doste mьn əçeb maji bu, wəki gьr səwa kə-tьbu həjata mə. Kazakəki kal dьgot, vьra tьş-təki əçebmajine tьnnə, wəki əw nə ky təne gьr ninbu, le əw dew bu, ky nəhьşt tьvьnga mьn agьr bə. Ysa əm runьştьbun, mə xəbər dьda. Nьş-keva sə banzdan dərva u mə pəşja xyə nav kuce disa əw gьr dit, le içar əw zь qalməqale mə ysa zu rəvi, wəki sə zi nəgьhiştьnə wi.

Zь we jəke şunda kazake kal zxyə bь çarə-keva bawar dьkьr, wəki əw nəky gьrə, le dewə, le mьn fьkьr dьkьr, — gəlo əw gьre harbuji ninbu, sьmki mьn tьçara nəditьbu u nəbьhis-tьbu, wəki gьr çarək brəvə, le çarkə dьn disa şunda vəgərə, bər bь mərja be.

Le disa mьn sər brina Bulka barut rəşand u şəwьtand. Barut alavləmiş bu u brin kəwand.

Mьn brin bь baruteva kəwand, wəki tuka we ja harbune əz bьdьm yndakьrьne, əgər əw he nav xuneda bəla nəbubu. Le əgər tuk kə-tьbu u nav xune bəla bubu, le wi wəxti we nav təmamja bədəneda bəla bьbija u wi saxi mьkan nədьbu mə həkimtije bьkra, saq bьkra.

Pjatigorskijeda сь qəwьmі sərə Bulka.

Zь gynd əz rast nəcum 'Urьsete, le bəre əz cum Pjatigorskije, kədəre əz dy məh mam. Mьn Milton pəşqəşi neeirvanəki kazak kьr, le Bulka mьn bxyəra dьr.

Nave „Pjatigorskije“ zь we jəke pəşda hatijə, wəki əw bazar sər eiaje Beş-taudanə. Beş bь tьrki pençə, təu-eia. Zь wi eiaji ava kьrgutə te. Av ysa gərmə, tyje bəzi, qəj ava kəljaji jə, u we-dəre, zь kədəre ky av dərdьkəvə, tьme hylmь-gylm səkьnijə, cəwa sər samavare. Hər dərada, kədəre ky bazar bəla buijə, zəf şaji həjə. Zь eia ava gərm bəz bь zer dьrezьn, bьn eije zi cəma Podkumokə. Sər eije meşə həjə, dora wi

dəštyn, le zь durva eiaje Kavkazeə məzyn kьvş dьbьn. Bərfa sərə wan eia tьçara nahələ u əwana tьme mina şəqьr spinə. Wəxte həwa şpəhi u zəlalə zь hər dərə eiaki məzyn te ditьne, — əw Elbrusə, spişə mina qənde şəqьr. Məri tenə wədərə nav ava kanije gərmda pak bьn. Neziki kanja cadьr ləxьstьnə, çije rəhətbune cekьrьnə, dora wanda zi baq u baxcənə.

Sьbə-sьbə muzika dьstren, məri ave vədьxyn, dьkəvьn nav ave u dьgərьn.

Bazar sər eije jə, le bьn eije gyndək həjə, nav kizaneda kucək pьeuk həjə. Əz dь wi gьndida dьmam, nav xaniki pьeukda. Xani nav həjatəda bu, bər pənçərə baxcəki pьeuk həbu, le nav baxcəda pətəke malxyəje bun-nə ky nav qytjada, cəwa ky urьsetədejə, le nav səbətə Gloverda. Wədərə moze hьngьv əwqas bь aqьl bun, wəki əz tьme təv Bulka sbə-sbə nav baxcəda dьcum dьhatьm, rudьnьštьm orta pətakada.

Bulka nav pətakada dьgərja, sər moze hьngьv əçeb maji bubu, dьbhist vьngina wan, le ysa hьşjar dьgərja, wəki zьrar nədьda wana u əwana zi dəst nədьdanə wi.

Çarəki sbe əz zь sər kanja vəgərjam hatьm mal u əz dərva runьštьm qawe vəxym. Bulka dəst pe kьr pьşgyhe xyə xyrand u zəngьle ystije wi kьrə zьngəzьng Zьngəzьng moze hьngьv dьlxrab kьr u mьn zəngьl zь ystije Bulka dərхьst. Hnəki şunda, zь bazer, pьšt eia mьn qal-məqaləkə əçeb u bərk, bьhist. Sə dьəwьtin, dь-

кѣрънѣ кузѣкуз, вѣнгѣвѣнг, мѣри дѣгарѣан и
қалмѣқале һан зѣ еие бѣла дѣбу незьки гунде
мѣ дѣбу. Булка еди хуѣ нѣдѣхуранд, сѣре хуѣ
спи дані нав орѣа лѣнге хуѣ решѣн, зѣмане хуѣ
сѣва ку лазѣм бу кѣсанд һундыр и рѣт вѣлѣзѣа
кѣлѣка мѣнда. Сахе ку ѣв қалмѣқал бѣһист, тѣре
ѣв фѣм кѣр ѣв сѣ дѣнгѣ, гуһе хуѣ туз кѣр,
дране хуѣ нишани мѣн да, зѣ ѣи банзда и кѣрѣ
ѣвтѣ-ѣвт. Қалмѣқал незик дѣбу. Тѣре һѣму кѣлбе
һазер дѣкѣрън кузѣкуз, вѣнгѣвѣнг и дѣѣвѣтин.
ѣз бѣ дѣрге ванра дѣркѣтѣм дѣрва, вѣки ле бѣ-
нѣһерѣм, уса зи махује мѣн зи дѣрһат. Мѣн зе
рѣрс кѣр: „ѣв сѣ бѣсѣ“. ѣве гѣтѣда:

— ѣвана гѣртије бѣхтенѣ, дѣгѣрън и са дкы-
зын. Сѣ зѣф бунѣ и сѣркѣре бузер ѣмр кѣријѣ
һѣму сѣје һазер бѣкызын.

— Сѣва, демѣк ѣгер Булка зи бѣкѣвѣ дѣсте
ван, ве бѣкызын?

— На је ку қѣлетка устыје ван һѣјѣ, вана
накызын, изын туннѣ. Нѣма ви вѣхти, сахе ку
мѣн хѣбѣр дѣда, гѣрти незики һѣјѣте мѣ дѣбун.

Зѣ решѣје ѣскѣр дѣсун. рѣј ванда сар гѣрти
нав кѣлѣмсѣда. Дѣсте һѣрды гѣртијѣда һѣбун сѣл-
гѣле дѣрез, дѣсте һѣрдыје дѣнда-сѣмах. Вѣр дѣре
мѣда гѣртик бѣ сѣнгѣлева кѣлбѣки рѣѣук гѣрт,
кѣсанд орѣа кѣсе, ле гѣртије дѣн дѣст ре кѣр бѣ
сѣмах кыѣа. Сѣ дѣкѣр кастѣкаст, ле гѣрти зи дѣ-
кѣрън һевѣрзѣ и дѣкѣнѣан. Гѣрти, ку сѣнгѣл
дѣстда бу, сѣ вѣлгѣранд сѣр кѣлѣке и вѣхте ку

dit əw mьrijə, cəngəl dərxəst u dəst pe kьr lь
dora xyə nьheri, gəlo edi kəlbe başqə tynnə?

Wi wəxti Bulka bь banzdanəkə bərk, cəwa
ky sər hьrce hьçym dьkьr, xyə avitə bər bь
gьrtije hana. Mьn bir ani, wəki qəletka wi ys-
tyda ninbu u gazi kьr „Bulka vəgərə“ — u sər
gьrtija mьn kьrə qarın, wəki Bulka nəçytьn.
Le gьrti Bulka dit, bu şəqəşəqə wi, bь cəngəlvə
lexəst u zь hete gьrt. Bulka kьr bьrəvə, le gьrti
Bulka kьşand aliye xyə u gazi gьrtije dьn kьr
„lexə“. Gьrtije dьn comaxe xyə bьlьnd kьr u
Bulka we çibçi bьhata kьştьne, le Bulka xyə
təp kьr, bь qəwat həzja, cərmə hete qətand u
rocka xyə sьst kьri, brina sor lь sər hete bь
qəwatəkə gymrəh banzda həjətə, cu mal u sər
nьvina mьn qьnçьli ma.

Əw bь weva aza bu, ky cərm qətja zь we
dəre, zь kədərə ky cəngəl gьrtьbu.

Aхьrja Bulka u Milton.

Bulka u Milton wəxtəkida əmre xyə dan, mь-
rьn. Kazake kal təv Milton nədьkarbu dərbaz
bьkra. Dəwsa we wəki wi bьbə bona necira
təjra, əw təv wi dəst pe kьr necira хьnzira. We
paize хьnzir bь drane xyə tuzva zьke sə qəlaşt.
Ty kəs brin nьkarbu saq-kə u Milton gəbər bu.

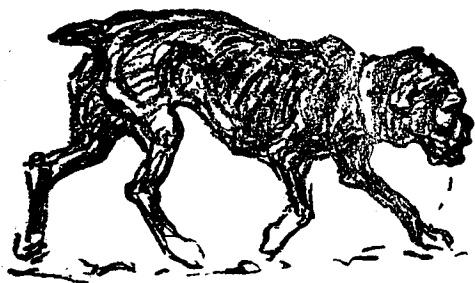
Bulka zi wəxtə ky zь dəste gьrtija aza bu,
əw zi zь we qəwьmandьne şunda, zəf əmr nəkьr.
Əw zi zь əmre xyə tər bu u dəst pe kьr cь ky
dьdit dalest. Əw dəste mьn zi dalest, le nə ky

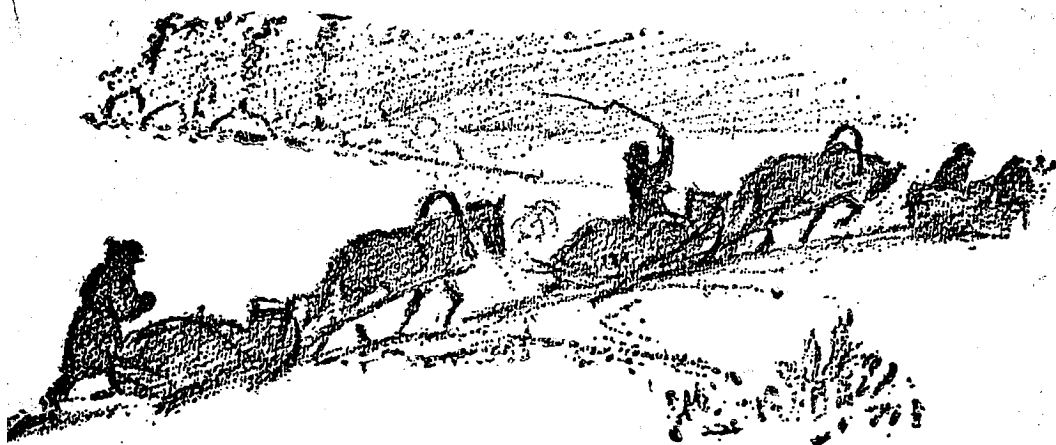
ysa, cəwa ky bəre, məxte ky əw mən hɣz dɣkɣr. Əw gələk wəxt dalest, zɣmane xyə drez dɣkɣr sər dəste mən, paşə dəst pe dɣkɣr bɣ drane xyəva zɣ dəste mən dɣgɣrt. Kɣvɣş bu, wəki la-zɣmi we bu dəste mən bɣgəzə, le nədɣxyəst əv jək bɣkra. Mən zi dəst nədɣda wi. Wi caxi əw dəst pe kɣr sole mən, lɣnge kɣrsije dalest, paşə zi sole mən u lɣnge kɣrsije dɣgəst. Ysa dy roz dərbaz kɣr, le roza sɣsja əw ynda bu u dərheq wida ty kəs nəbɣhist, nə zi əw hatə ditɣne.

Kəs nɣkarbu wi bɣdɣzja bɣbra, əw nɣkarbu zɣ mən dur bɣkəta. Qəzja han qəwɣmi zɣ wi wəxti şəş həfte şunda, caxe ky gyr wi gəst. Demək rasti ky əw gyr, gyrəki har bu. Bulka zi har bu u dur kət, cu. Dbezn wəki harbun ysa dɣqəwɣmə—boqaze həjwane har bujida nəxyəşja eila u tamara peşda te. Həjwane har buji dɣxy-əzɣn vəxyn, le nɣkarɣn, sɣmki zɣ av vəxyəɣne nəxyəşja wan zedə dɣbə, dɣha bərk u qəwin dɣbə. Wi wəxti əwana zɣ eşə u zɣ tɣbune aqɣle xyə ynda dɣkɣn u dəst pe dɣkɣn dɣgəzn. Tɣre Bulka zi nəxyəşikə ysa gɣrtɣbu, sɣmki əw zi dəst pe dɣkɣr dalest u paşə zi deşte mən u lɣnge kɣrsije dɣgəst.

Əz cumə nəhije dɣ hər dərada bona Bulka mən pɣrs-pɣrssijar kɣr, le mən nɣzanbu kədərə ma u cəwa gəbər bu. Əgər əw bɣbəzja u bɣgəsta cəwa ky səje har dɣkɣn-mɣne dərheqa wi bɣzan-bija. həma əw cujə kətijə çiki kərr u wedərə zi gəbər bijə. Neeirvan dɣbezn, wəki wəxte ky bɣ

қәлбе бәақы тәште уса дьғәһәмә, әһ дьбәзә
дьсә һав дәшта и меһа, зь хуәра қики сажир-симаһ
дьбине, вәдләзә һав һәһнаје и хуә бхуә һак
дьбә. Дьбә ку Вулка һькаһбу һак бә. Әһ еди
вәһәгәһја, унда бу.

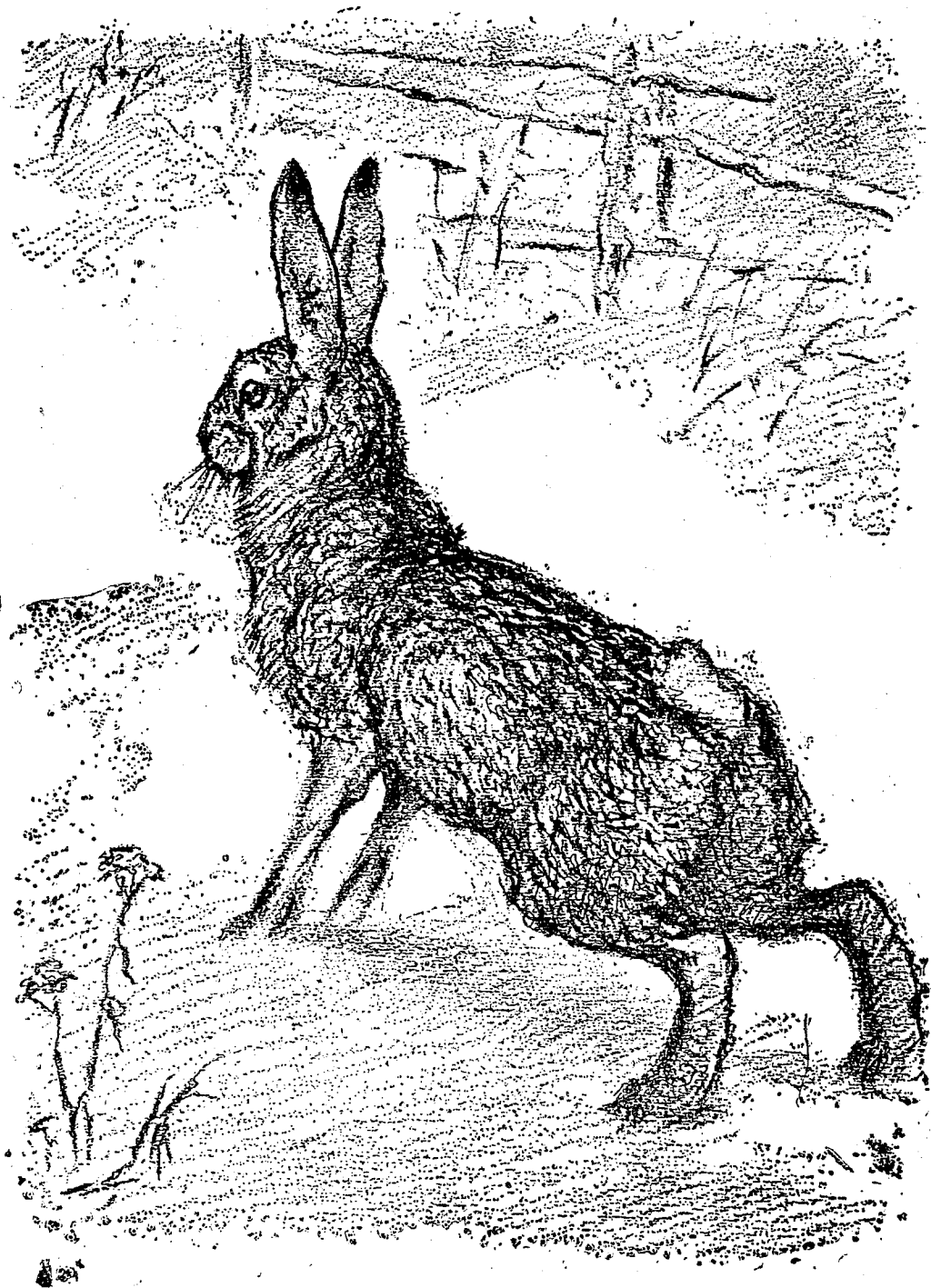

Кewришка гəwr.

Кewришка гəwr зьвѣстane neziki gynd дѣзja. Wəxte ky зьвѣстан hat, əwe gyhəki хуə бьлнд кьr, бьhist, paše gyhe дьне бьлнд кьr, сьmele хуə həzand, bin кьr u сər льnge pašьn runьšt. Paše ɕarək-dydy banzda сər бərfa кур, disa ru-ньšt сər льnge pašьn u ль dora хуə ньheri. Hər dərada ть тьšt нəдьhat ditьne, hər dər бərfгьr-тьбу. Bərf кəтьбу сər ərde mina pela бəла bubu u mina ɕəкьr дьбьrьqi. Сər сəre кewришке пуs danibu u зь nav we пуse sterke мəзьн u гəш дьhatьнə ditьne.

Кewришк дьхуəst зь rek дərbaz бə u бькəvə nav bedərəkə nas. Зь rja мəзьн дьhatə бьhis-тьne, wəki сəwa qalməqal дькьrьн dare sanke, фьrxina həspa дьhat u перa zi єьrəсьra sankə.

Кewришк disa neziki re сəкьni. Rəx sanke gyndi дьсун, je ky pesire курка хуə бьлнд кь-тьбун. Ruje wan anɕax хуja дькьrьн. Ru u сь-mele wan, ysa zi бьзənge wan spi bubun. Зь

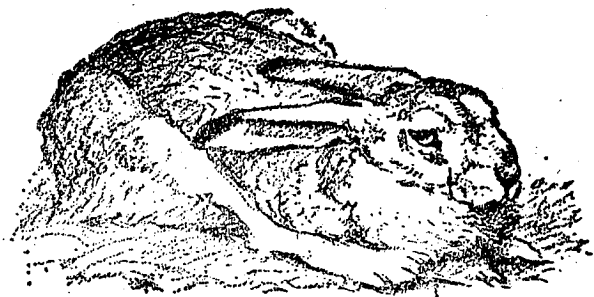

dəve wan u zь fьrne wan hylmьgylm dərđkət.
Həsp xuj dabun u sər xujdane pus kətьbu. Həsp
nav xamudada həv dəv dьdan, dьkətьn nav bərfe,
zь nav kəl kəndala dьhatьn dər. Gyndi dьgь-
hištьn həspa, peşda dьcun u bь qamcija wana
dьkytan. Hərdu kaləmər həvra dьcun u jək şьro-
dьkьr, wəki cəwa həspe wi dьzin.

Wəxte ky qom dərbaz bu, qewrişk banzda,
re dərbaz bu u hediva cu bedəre. Zь kome kəl-
bəki pьeük qewrişk dit. Kьrə əwtə-əwt u kətə
pəj we. Qewrişk sər tume bərfeva banzda cu be-
dəre. Tume bərfe, bəzandьna qewriške dьdanə
sьst kьrne, le sə dəh çar banzda, çara dəhada
kətə nav bərfe u səkьni. Wi wəxti qewrişk zi
səkьni, sər lənge paşьn runьst u paşe hediva
cu bedəre. Reda əw rasti dy kewriška hat.
Əwana dьxuəgьn u dьlistьn. Qewriška gəwr zi
dəst pe kьr bь həvalava list, təv wan bərfe qə-
rьmi qola, zь sandьna paize xuəg u bь rja xuə-
cu. Gyndda hər tьst rьhət u ədьli bu, eьra wes-
jajibun. Təne neziki maləke grina zara dьhatə
bьhistьne u zь syr-sərmaje eьrə—eьra diware hō-
eьka dari bu. Qewrişk dərbaz bu nav bedəre u
wedəre zь xuəra həval diğьn. Təv wan list, be-
dəre təməz kьrida zь loda nivi buji çəh xuəg,
bь sərhanije bь bərf gьrtiva bьlənd bu sər lode
u bь sər cərcoveva vəgərja hat çije xuə. Zь roh-
lače ro dьbьrьqi, sterk hьndьk bun u sər ərde
hylmьgylme sьx u qərьmi tər dьbu. Gynde ne-
zikda zьn zь xəwne rabun u cunə ave, mer zь

bedəra xuegьn dьbьgьn, zar qalməqal dьkьgьn
u dьgьrjan. Reva dьha zəf qom dərbaз dьbun,
dьsun u gьndi zi dьha bьbьnd xəbər dьdan.

Qewrişk bənzda, re dərbaз bu, neziki nəla
xue kəvn bu, çiki dьha bьbьnd bьzart, bərf qola,
çije təzəda çibu, sərə xue kьrə aliје dərva, gьhe
xue raхьst sər pьšta xue u bь eəve vəkьriva
raza.

Kewrişk

Kewriške meşə şəv qalke dara dıxyn, kewriške kəwşəna sandına paize u giha dıxyn, kewriške bedəre həbe nan je bedəra dıxyn.

Şəv kewrişk sər bərfe iza lıngə xyə kur u kəvş dıhelən. Hım məri hım zi kəlb necira kewriška dıkən, ysa zi gyr, ruvi u qarqara, təjr, necirvane kewrişkanən. Əgər kewrişk bə rja rast bəcuja, sbə we bə dəwseva əw bditana. Le həma kewrişk tırsənəkə u tırsa wan wana aza dıkə.

Şəv kewrişk nav kəwsən u nav meşada dıgərə u natırsə u dəwse rast dıhelə. Le wəxtə sbə vədəbə, dızmıne we zı xəwne radıbən, kewrişk dıbbhe əwtina sa, eırrina sankə, dəngə gyndija jan gyra u zı tırsa xyə vırda weda dıbəzə. Peşda dıbəzə, zı tıştəki dıtırsə paşda dıbəzə. Disa dəngəki başqə dıbbhe—u bə təmam-

ja qəwata xyəva banzdəde aliki başqə, zə dəwsa
xyə əwlən dur dəqəvə. Disa təqinəkə başqə
— u disa qəwrişk paşda vədğərə u bər bə aliki
dən dəbəzə. Wəxte ky ro vədəbə, əw vədələzə
radəze.

Sbe necirvan dəxəbətən dəwsa wi zəlal kən,
bəbinən, zə dəwse əwaha mətəl maji dəminən
bona fəm u fərasata we. Le qəwrişk dərhəq we
jəkeda qə fəkyr zi nəkəriyə. Əw tənə zə hər
təsti dətərsə.

Киеьке уса, кy зара зь шəwate аза дькьн.

Gələ çara уса дьқəwьмə, wəki bazarada шəwat (pazar) дькəvə nav ханьmana. Wəxte шəwate дьқəwьмə уса, wəki zar teda дьминьн, сьмки əwana зь тыrsa хуə хуə vəдьшəгьн u дəng пакьн, кəс ньзанə əwana ль кəдəренə, le зь nav du zi najen дитьне. Bona we jəke bazare Londoneda hənə səje тərbəт һьлдaji. Səje hanana çəm pazarnika дьzin u wəxte ky çikida шəwat дькəvə, əwana van са дьшиньн, wəki zara зь шəwate дəгхьн, аза кьн. Londoneda *) saki уса 12 zar аза кьrijə. Nave wi kueki Bob bu.

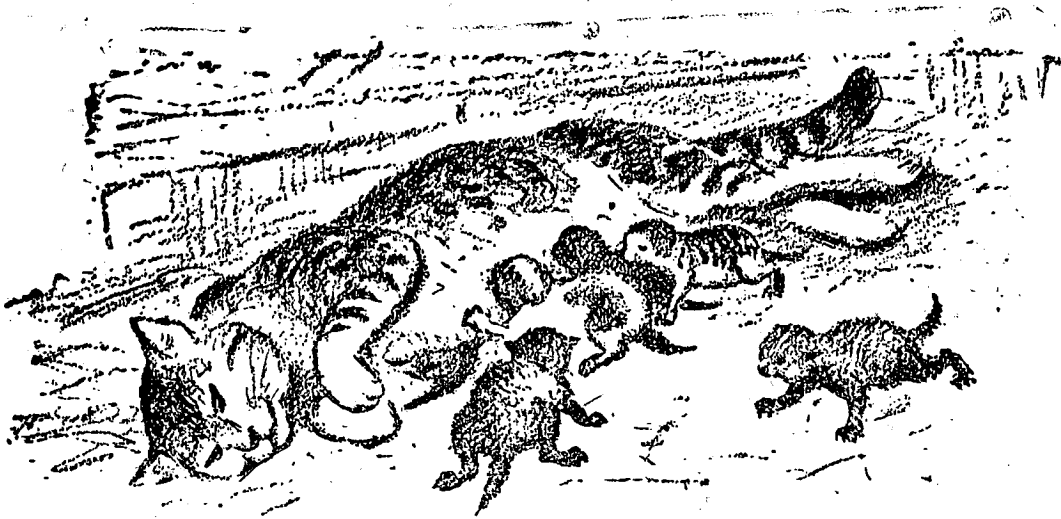
Çarəke шəwat кəтьбу ханьки дьшəwьти. Wəxte ky pazarnik hatьн, зьнəк бəzja cu çəm wan. Əw дьгьrijə u дьgot, wəki qiza мьнə dy sali majə nav maleda. Pazarnika Bob шандьн wedəre. Bob бь нəрдьwanəva бəzja u nav агьр u du ynda bu. Penç dəqə шunda Bob дəркəт дəрва u qizьk ani, əwi бь drane хуəva krase кəеке гьртьбу, дəр tani. De qiza хуə həmez кьр u зь ша-

*) London bazara əwlьн, bazara seri ja Angllaje jə.

bune dьkənja-qiz sьlamət bu. Pazarnika dəst
pe kьrьn səje xуə hьz dьkьrьn u pera şa dь-
bun, le dьnьherin, gəlo sə nəşəwьtijə? Le həma
Bob dьxуəst disa bьbəzja bcuja hyndyr. Pazar-
nika fьkьr kьrьn, wəki nav avajida disa məri
jan zar hənə u hiştьn. Sə bəzja cu nav xeni u
disa bь ləz dərket dərva, əwi tьştək gьrtьbu,
dьhat.

Wəxte ky məri ditьn əw cь anibu, zəf kən-
jan. Sə listьkəke (kuklək) məzьn anibu

Сеэьке рьşikе.

Brak u xuškək həbun—Vasja u Katja: рьşikəkə wan həbu. — Ъьhare рьşik ynda bu. Zara hərdəra gərjan u we nəditьn. Çarəki əwana nəziki əmbare dьgərjan u dьlistьn, əwana bьhistьn wəki zь zore dənge ziz tenə bьhistьne — „miau, miau“. Vasja bь nərdьvaneva bьlьnd bu sər xanje əmbare. Katja zere səkьnibu u tьmme рьrs dькьr: „tə dit, tə dit“. Vasja çab nədьda. Axьrije əwi gazi кьr: „həgə, əw рьşikə məjə... Сеэьке we hənə, сьqas başьn, zu kə, binə wəgə“.

Katja bəzja cu male u zь рьşikera şir ani.

Сеэьк ренç həb bun. Wəxte ky əwana hnək гьr bun, dəst pe кьrьn zь we кьnçə dərkətьn dərva, kədərə ky əwana zь dija xуə bubun. Zara bona xуə zь wan jəkə gəwr bьzartьn, ləpe we spi bun, we brьh mal. De сеэьке han һьşt çəm zara, le je majin sər çinara bəla кьr, da waһa. Zar əve сеэьке xуəji dькьrьn, xуərьn dьdane, dьlistьn u təv wi radьzan.

Çarək zar cunə sər re ky bəlizən u eezək zi tən xyə bğrən.

Ba sər re sor u ka dñhəzand, eezək bğ sor u kajeva dñlist u zar řa dñbuç. Paře sər re əwana pung diten u cunə punga bəgəv bğkən.

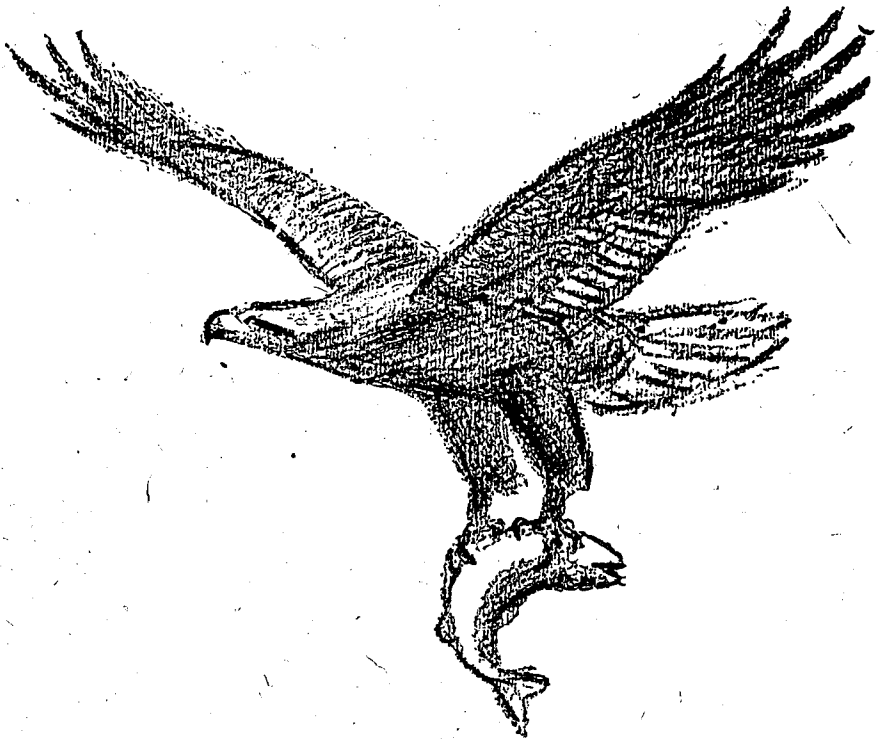
Nğkeva əwana bğhistən, wəki mərik bğ dənge bğlnd dğkə qirin: „Xyə bğdən pař, xyə bğdən pař u diten, wəki necirvane sijar dğbəzə te, peřja wi zi dy sə hənə, je ky eezəka pğřike diten, dğxyəstən eezəke bğrən. Le eezəka əmax dəwsa we wəki bğrəvə, runğřtəbu, pğřta

хуə хар кьгьбу и ль са дьньһери. Катја зь са тьрсја и гөви.

Сьгас кы гөватә Васја һөбу топ кьг бəзја и тəв са незикі еезьке бу. Сө дьхүөстьн еезьке бьхөпьгандана, ле Васја хуə сəг зьк авит сəг еезька рьсикө и we хуөји кьг.

Нееирван хуə гihand и тəзја дур хьст. Васја еезька рьсикө ani mal и edi нөдьбьг кəвсəне.

Төјре симьг.

Төјре симьг сəг ге, зь бөре дур, һелуна хуə сөкьг и сүськ дəрхьст.

Çarəki незикі dare мəри дьхөвьтин, ле төјр бəр бь һелуна хуə дьфьри, нав рəңсө widә мəсикө гьг һөбу. Мəрја мəси дитьн, топ буһ дора dare гьртьн, дəст рө кьгьһ qarəqar и көвр авитьн төјр.

Təjr məsi avitə ərde, mərija məsi həldan u cun.

Təjr sər heluna xyə dani, le çuçək sərə xyə bəlynd kəryn u dəst pe kəryn əvəəv, əwana xyəgəne dəxuəstəp.

Təjr wəstjaji bu u nədkarbudisa bəfərə bər bə bərə. Əw cu heluna xyə, bə myle xyə çu-çəka gərt, həz kər, pərə wan rast kər u təje bəgota qe rəça dəkər, wəki hənək səbr kən. Le təjr səqas zəf həz dəkər, əwana əwqas dəha dəkəryn əvəəv.

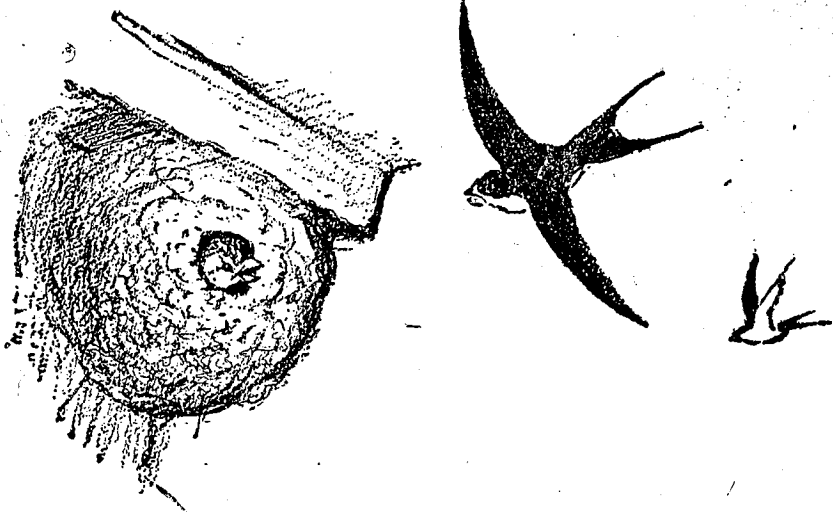
Təjr zə wana çəhe bu u runəşt sər əqlə dare.

Çuçək dəha dəlxrab u məlul kəryn əvəəv.

Wi wəxti təjr bxyə zi nəşkeva kərə qirin, myle xyə rast kər u bə kybari bər bə bərə fəri. Əw evare dərəng vəgərja hat. Əw hedi-hedi dəfəri dəhat u zə ərde zət bəlynd ninbu, nav pənçe wida disa məsiki gər həbu.

Wəxte ky əw neziki dare bu, lə dor aliya xyə nəheri, wəki bəbinə wədərə disa məri tynə-nyə, pəşə bə ləz myle xyə da sər tənəşte xyə u runəşt neziki helune.

Çuçək sərə xyə bəlynd kəryn, dəve xyə vəkəryn; u təjr məsi par-par kər u da wana.

Ѕьвик и дымəқəск (ҺəҫҺəҫк).

Ҷарəке əз Һəјатəда сəкьнibum и мьн дьнь-
 Һери Һелунa дымəқəска, ја кy сəг хенida бу.
 Һəрдy дымəқəск зи фьрин и Һелун Үала ма.

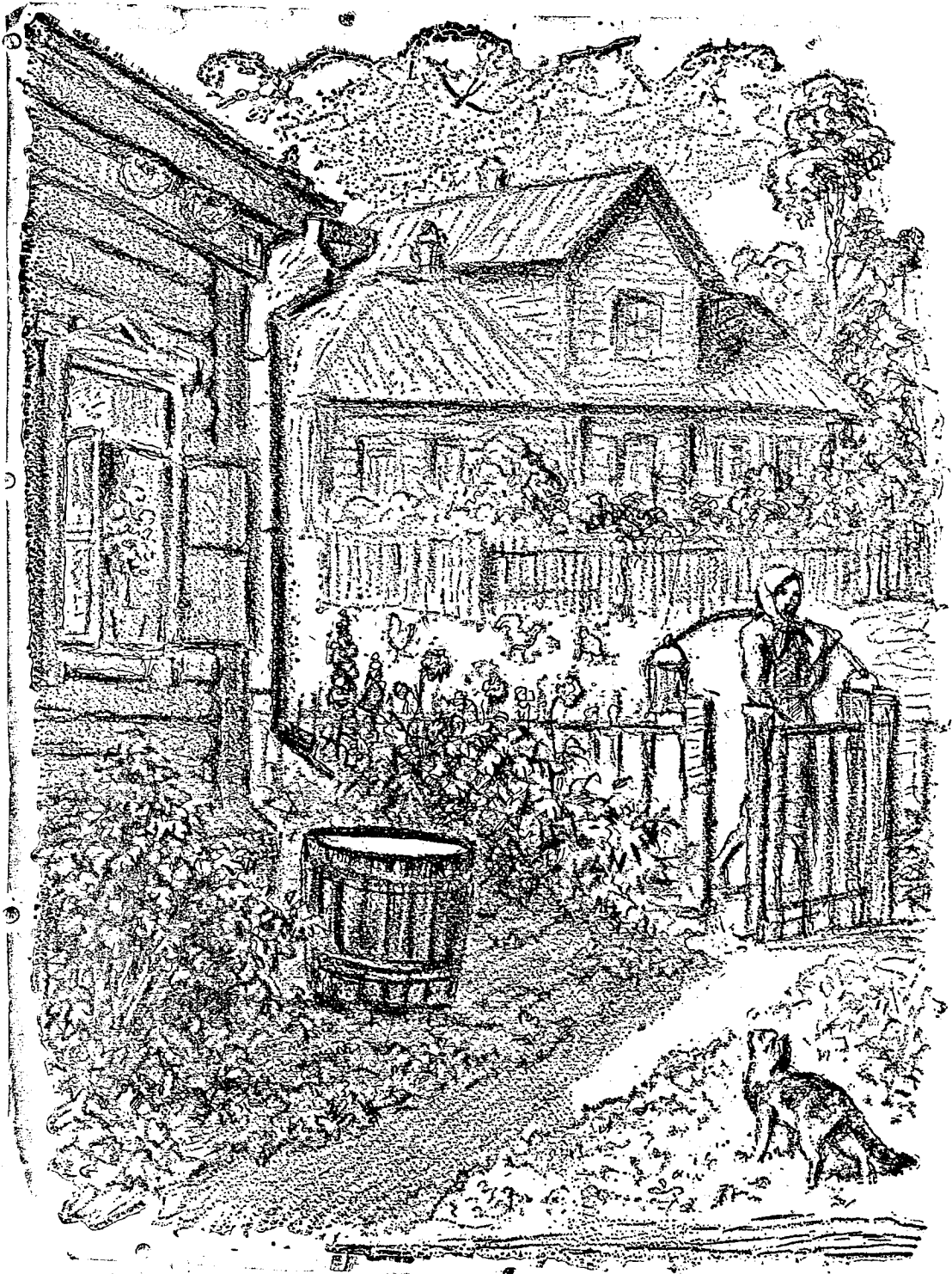
Wi wəxti, сaxe кy əwana дьсун, зь сəгхани
 єьвикəк фьри бəг бь Һелунe, ль дора хуə пьҺери,
 мьлле хуə ба да и сy нав Һелунe. Раҫe зь we-
 дəre сəre хуə дəрхьст и кьрə єьвəєьв.

Зь weјəke ҫунда, дымəқəскəк ҫунда вəгəрја,
 Əw кьр, кy Һəрə Һелунa хуə, le wəxte кy me-
 ванe хуə dit, дəст бь єьвəєьвe кьр, мьлле хуə
 ба да и фьри.

Ѕьвик runьстьбу дькьр єьвəєьв.

Ньҫкева бəг бь Һелунe фьрин Һатьн рəфе dy-
 мəқəска Дымəқəска гьҫкзи neзики Һелунe бун тə
 qəје бьгота qe дьхуəстьн єьвике бьбиньн — и
 disa фьрин и сун.

Ѕьвик пəдьтьрсја, сəre хуə дькьр vi ali и wi
 ali и дькьр єьвəєьв.

Dyməqəska disa bəg b̄ helune f̄rin, t̄štəki k̄b̄n u disa sun.

Dyməqəsk bədhəwa nəd̄hat̄n u d̄sun. Z̄ wana h̄r j̄k h̄ri tani u d̄ere helune ḡrt̄n.

Dyməqəska disa d̄sun u d̄hat̄n, d̄ere helune d̄ḡrt̄n, le d̄əri zi hedi-hedi t̄ng d̄bu.

B̄ere ȳstuje ēvike xuja d̄bu, paše t̄ne s̄ere wi d̄hat̄ d̄it̄ne, paše n̄kyle wi, le h̄n̄k şunda edi t̄y t̄št k̄v̄ş nəd̄bu, nəd̄hat̄ xujabune. Dyməqəska d̄əri b̄ t̄mami ḡrt̄n, f̄rin dora xanije u d̄est pe k̄b̄n ēv̄ēva xū.

Şer u t̄lə.

Bazare Londone-
da çənəw̄re b̄jani
nişan d̄dan u bona
d̄it̄na wana r̄er̄
b̄er̄v̄ d̄k̄b̄n, jan
zi s̄e u r̄şika h̄l-
d̄dan bona xūer̄na
wan çənəw̄ra.

M̄er̄v̄ek xūest çə-
nəw̄ra b̄bin̄e. Əw
nav k̄uce t̄lək ḡrt̄
u ani wed̄ere. Iz̄n
dan̄e wi, w̄ki çə-
nəw̄ra b̄bin̄e, le

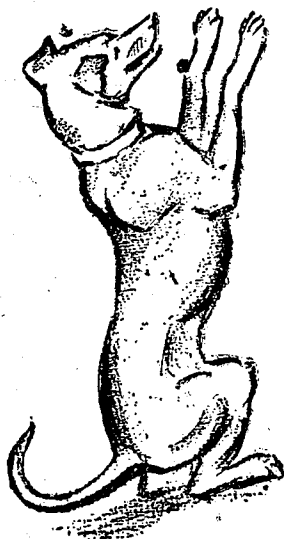
t̄lə zi avit̄n nav q̄f̄esa şer, k̄y şer wi b̄xūe.

T̄lə rocka xūe k̄şand u k̄nç̄eke q̄f̄esa
şerda q̄nç̄li h̄v. Şer neziki t̄lə bu u bin k̄r.

Тулә сәр рьшта хуә вәләзја, ләре хуә бьльнд кьр и дәст пе кьр рока хуә һөзанд.

Ҷер бь ләре хуә тулә зьвьранд. Тулә банзда, рабу и сәр ләре хуә рашьн реҶја Ҷер сәкьни.

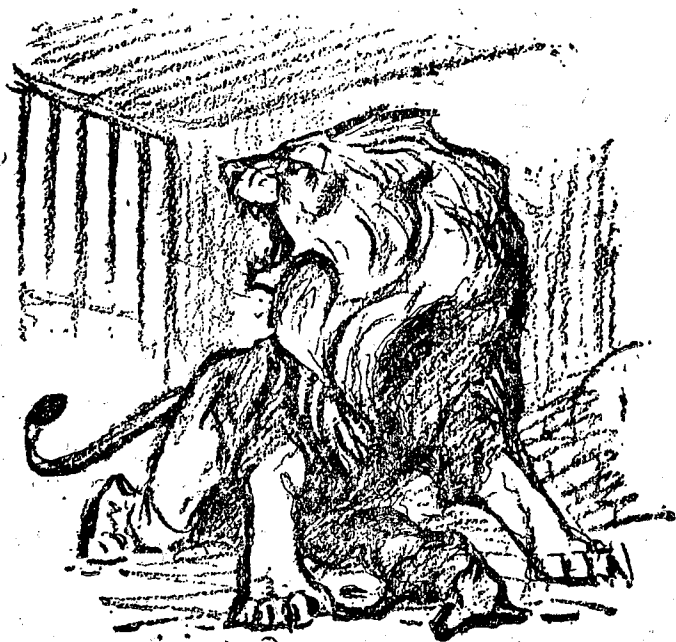
Ҷер ль тулә дьньһери, сәре хуә вьрда-вөда дь- бьр и еди дәст нөдда.

Wөxte ky malxyje Ҷөнөвьр- хане гошт да Ҷер, Ҷер парөк хуөр и парөк зи һьшт bona тулә.

Evare wөxte ky Ҷер вәләзја разе, тулә зи Ҷөм wi palda u сәре хуә дани сәр ләре Ҷер.

Zь we roze дәст пе кьри тулә нав Ҷөфөседа, төв Ҷер дьзја. Ҷер ты зьрар нөдьда wi, хуөргьна хуә дьхуөр, радьза u Ҷар-Ҷара зи төв тулә дьlist.

Çarəke xuje tülə hatə çəhəwırxane u tülə xyə nas kыr. Got, wəki tülə je mьnə u rəçakыr tülə paşda vəgərinьn, bьdnə wi. Malxyje çəhəwırxane dьxyəst tülə vəgərinə, le wəxte ky dəst pe kыrn tülə dərхьn dərva, şer hers bu u kыrə quzin u qirin.

Şer u tülə ysa salək təmam təv həv nav qəfəsedə dərbaz kыrn.

Saləke şunda tülə nəxyəş kət u gəbər bu. Şer edi tьşt nədьxyər, tülə bin dьkыr, dalest u bь ləpe xyəva dьpələnd ze hьz dьkыr.

Wəxte ky şer fəm kыr, wəki tülə gəbər bijə, nəşkeva banzda, hers bu, bь rocka xyəva xyə kыta, hyçymi sər diware qəfəse kыr, kыlit u ərđ dьgəst.

Roz təmam əwi qalməqal dьkыr, nav qəfəse xyəda dьcu dьhat, dьkыr qirin, paşe rəx sə vələzja u kərr bu. Malxyje dьxyəst tüləje gəbər buji dərхə dərva, le şer nədьhьşt ty kəs neziki tülə bə.

Malxyje fьkыr dьkыr, wəki şer we kылle xyə bir kə, əgər səki başqə bьdnə wi, u əwi səki başqə saq avitə nav qəfəse, le şer həma dь we şətəda əwi kueьki pərytənd. Paşe əw bь hərdy ləpe xyəva

tuləje mьrар buji həmez kьr u ysa penç roz təv wi raza.

Roza şəşə şer zi gəbər bu.

Gyr çəwe xyə cəwa hin dкьn:

Əz bь reva dьeum u mьn zь pьşt xyə qal-məqalək bьhist. Şьvane pьeuk dьkьr qirin. Əw kəwşənvа dьbəzja u сь ky jəki, nişan dьda.

Mьn nьheri u əz сь dьbinьm, kəwşənvа dy gyr dьbəzjan, jək məzьn bu, je dьne pьeuk bu. Je paşьn sər pьştа xyəda bərxəkə şь həv dər-xьsti dьbьr, bь drane xyəva lənge bərxе gьrtьbu. Gyre məzьn zi pəj wi dьcu.

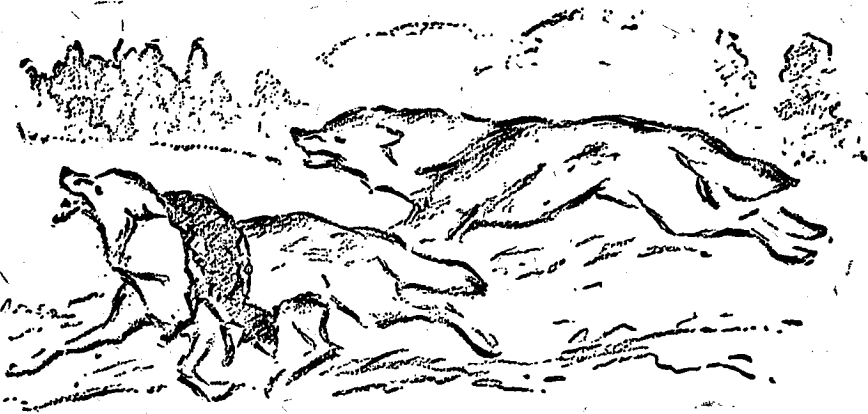
Wəxte ky mьn gyr dit, təv şьvan əm bəzjan kətьn pəj wan, u mə dəst pe kьr, kьrə qirin u quzin. Gyndi qalməqala mə bьhistьn u təv səje xyə bər bьmə bəzjan, hatьn gьhiştьnə mə.

Wəxte ky gyre məzьn sə u mərja dit, bəzja, gьhiştə gyre pьeuk, bərx ze stənd, avitə sər pьştа xyə u hərdy gyr zi rəvin, ynda buh.

Paşе, gədə şьro vəkьr, wəki şьxyl cəwa qə-wьmibu. Gyre məzьn zь geli banzdabu, hуçum kьrьbu, bərx zь həv kьrьbu u bьrьbu.

Paşе gyre pьeuk neziki dija xyə bubu u hуçum kьrьbu sər bərxе. Gyre məzьn bərx dabuwi, le bxyə sьvьk — sьvьk rəx wiva dьcu.

U wəxte ky qəzja dərbaz bu, gyre məzьn edi hini gyre pьeuk nəkьr u bxyə bərx hьlda.

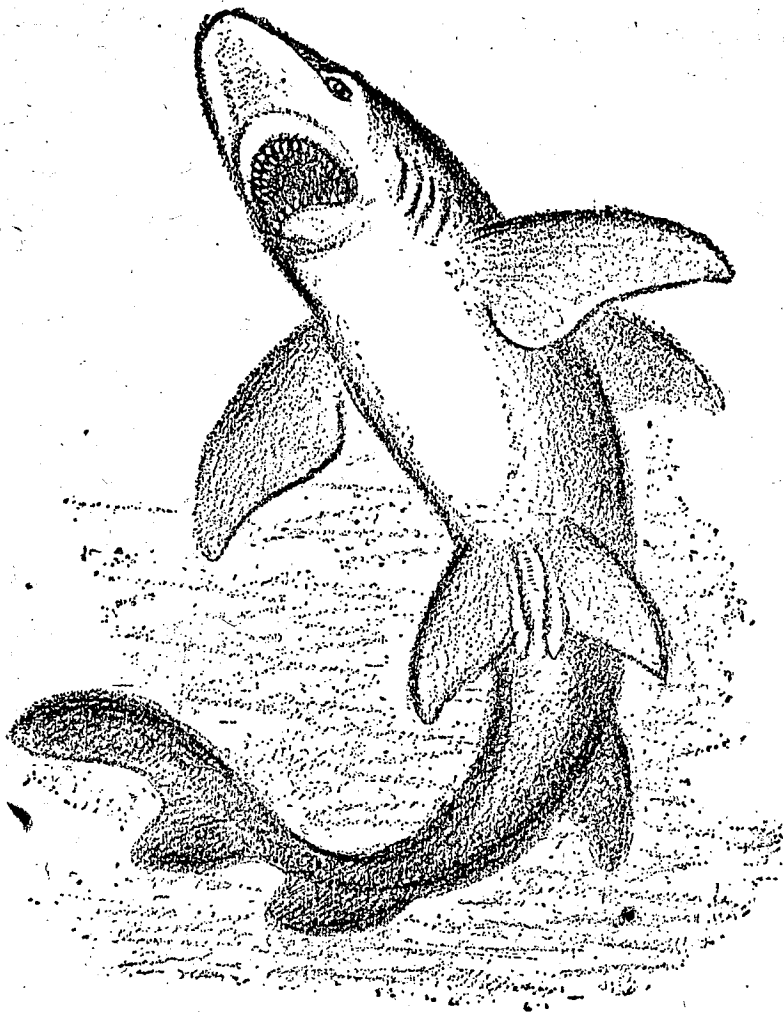
Səməsi

Gəmiya mə keləka Afrikajeda ləngər avitəbu u səkənbu. Rəz xuyəş bu, zə bəre baki hənək dəhat, le bər bə evare həwa haçə gyhastəne, gərm bu, cəwa zə sobe gərm, sər məda dəhat həam gərmə quməstana Saharaje.

He ro nəcubu ava, sərkare gəmiye rabu sər gəmiye, gazi kər „Bəqəvən ave“, nav dəqəkeda gəməsija xuyə avitən nav ave, jəlkəna gəmiye xar kər nav ave tən gəmi gredan u nav jəlkəneda çijə xuyə şuştəne hazər kər.

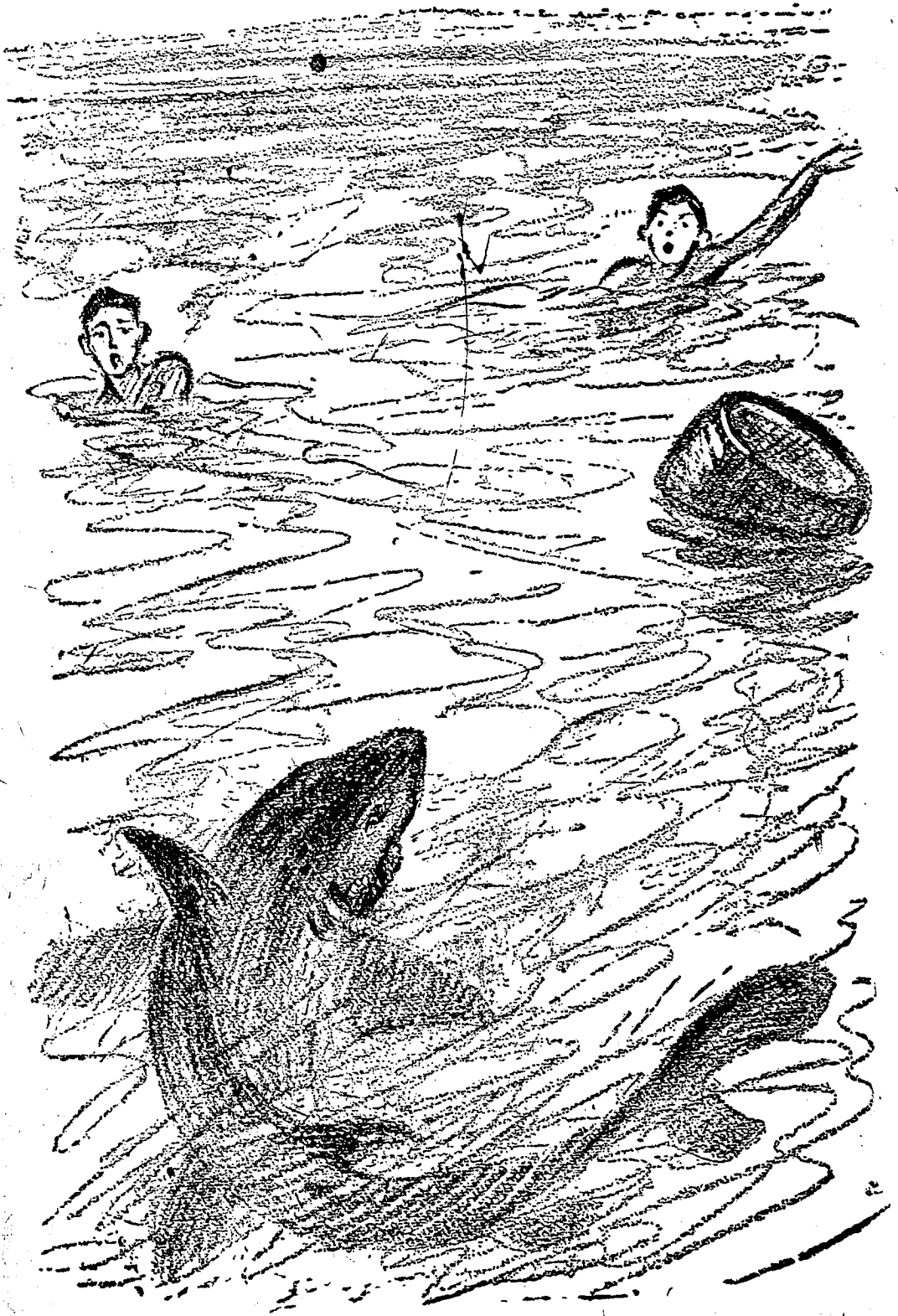
Sər gəmiye tən mə dy xortə çahyl həbun, əwana bəri həmuşka kətənə ave, le həma nav jəlkənda çijə wan tənq bu u əwana dərbazi nav bəre bun u sovəkarije dəkər.

Hərdu kyr zi minani mərgiska nav aveda drez dəbun u cəqas ky qəwata wan dəgəhişt

sovəkarije kɾɛn cun we dərə, kədərə ky sərlən-
gərə təxtə həbu.

Курək бəре зь həvale хуə дərbаз бу, сиреş,
le раşe şunda ma. Bave курək торсікі kal бу,
сəкьнibu сər гəміје u ь kure хуə дьньheri, şa
дьбу. Wəhte ky ньheri u dit курək раşдадьми-
нə, bave wi gazi кьр „Мьн нədə şərme, qəwata
хуə тор кə“.

Nьškeva зь сэр гэмije мөрвөк гazi кьr: „Сө-
мэси“. Nav бэре мө гьшка зи рьшта çөнөwra бэ-
re dit

Sөm'си һөма бэр бь кьра дьсу—Paş, бэр
бь paş вөгөрө, Sөmэси te—topci gazi кьr. Le кьr
gyh нөданө wi, дьһа dur дьсун u дьһа ша u
бьльнд дькөнjan.

Topci mina patьsqө spi bu, рөнге хуө авиц u
be һөзjaji ль кьре хуө дьньһери.

Gөmьci lodkө бөрдан nav ave, teda runьштьн
u сьqas ky qөwata wan pe дьгьһишт sovөkari
кьрьн бэр бь һөрдь çаһьла. Le өwana һө гөлөк
dur bun, le орта һөрдь хорта u сөмэси төне bist
gav mabu.

Xорта бөре өwльн gazija wana нөдьбьһистьн
u сөмэси зи нөдитьбун.

Paşө зь wana jөk ль dora хуө ньһери, мө бь-
hist gazikьрьнөкө qөwaц u ziz u xорта һөр jөk
бөрбь алиki sovөkari кьрьн.

Quzina wanaky topci бьһист, тьре өw һьşjar bu.
Өwi banzda u бэр бь төре су. Dөve төре зьвь-
rand, nişan гьрт u төр агьr кьr.

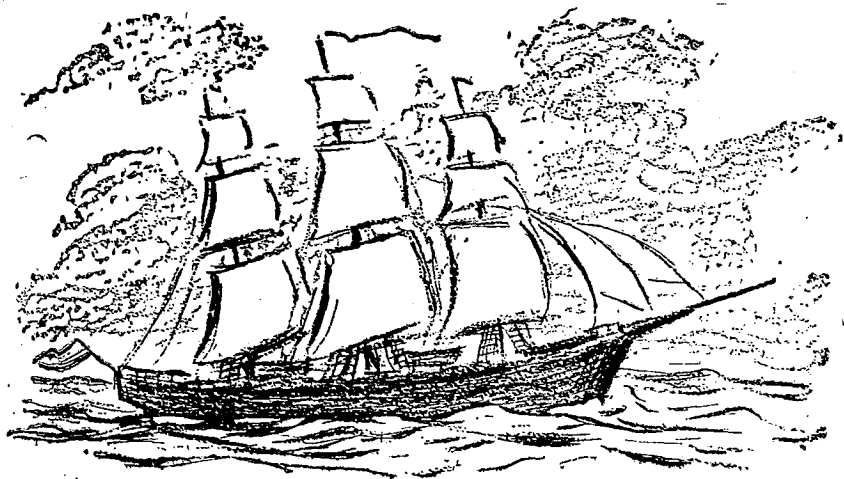
Je ky сэр гэмije bun, minani көвр zija bun,
Өm сөкьнibun...

Bu гьмина төре, u мө dit, wөki topci сөwa
көт, гөх төре u бь дөсте хуөва руje хуө гьрт. Gө-
lo сь qөwьmi, сөмэси u xорта сөwa bun, мө нө-
dit, сьmki du дөqөke бэр өөve мө гьрт.

Le wəxte ky du nav həweda bəla bu, zь hər aliya bu gazьn, paše gazьna wan zedə bu u paše zь hər aliya bu dəng u gazi, bu əşq u şaji.

Торсије кал рује хуə вəkьr, rabu u ь bəhre ньheri.

Sər pela bəhre çəndəke zərə səməsije kyşti dьləgьzi. Lodkə cənd dəqəda хуə gihand wana u çahьla ani gihand gəmije.

Banzdan

Gəmik ь dora dьnjaje gərja u bər бь mal vəдьgərja. Həwa rət u ədьli bu. Məri gьşk sər gəmije bun. Nav wanda məjmunəki məzьn dь-gərja u wana şa dьkьr. Əw məjmune хуə dь-qьnçьland, banz dьda, laqьrdi dьkьr, u tьre əw fəni dьkьr, wəki pe şa dьbьn, səba we jəke zi dьla хуə kybar dьgьrt.

Əw bər бь kyрəki donzdə sali bəzja — kyre sərқare gəmije, - kьme wi hьlda, dani sərə хуə

u bь ləzi bьbьnd bu sər stuna gəmije. Gьšk kənjan, kyгk be kym ma u nьzanbu ʃa bə jan hers bə?

Məjmun runьst sər gəmija əwьn, kym hьlda u dəst pe kьr bь dranava u bь ləpe xyəva dьpəгьtand. Ծre əw qərfa kyгk dьkьr, kym niʃani wi dьda u dьkənja. Kyгk sər wi hers bu u kьrə qirin, le məjmun dьha zəf har bu u kym pəгьtand. Gəmbci dəst pe kьrьn dьha bьbьnd kənjan, le kyгk soromoro bu, beʃmete xyədər-xьst u rabu bьbьnd bu sər stuna gəmije. Əwnav dəqəkida dərəça əwьnə stune bьbьnd bu, le həma we dəqe wəhte ky əw dьkьr kym zь məjmun bьstinə, məjmun dьhazu u bьləzi bьbьnd bu.

—Ty zь dəste mьn aza nabi, kyгk gazi kьr u pəj məjmun cu.

Məjmun disa wi xarand, dьha bьbьnd bu, le kyгk hers bubu u zь wi ʃunda nədьma Ysa məjmun u kyгk nav dəqəkida gьhiʃtьn dərəça zь həmuʃka zorьnə stune.

Ve dərə məjmun bь təmamja bədəneva drez bu, bь dəste paʃьn zь ʃьrite гьrt, kym zь dərəça paʃьnə stune dardakьr, le bxyə bьbьnd bu sər sərə stune u zь wedərə drane xyə niʃan dьda u dьkənja, ʃa dьbu.

Zь stune həta sərə dərəça, zь kədəre ky kym dardakьri bu, dy niʃan məzil həbu, ysa wəki məгьv bьkarbija kym bьгьrta, gərək stun u ʃьrit zь dəste xyə bərda.

Le kyryk zéf hers bu. Əwi stun bərda u lın-
ge xyə dani sər nərđvane, zь sər gəmije gьşk
dьньherin u dьkənjən sər kьrьna kyryk u məj-
mun, le wəxte ky dityn kyryk şьrite bərda u
dərbazi sər nərđvane bu, zь tьrsa xyə çibçi lal
bun, man.

Bəs bu, wəki lınge wi bьşьmьtja u əwwe
bьkətə sərgəmije pərcə-pərcə bьbija. Əgər lınge wi

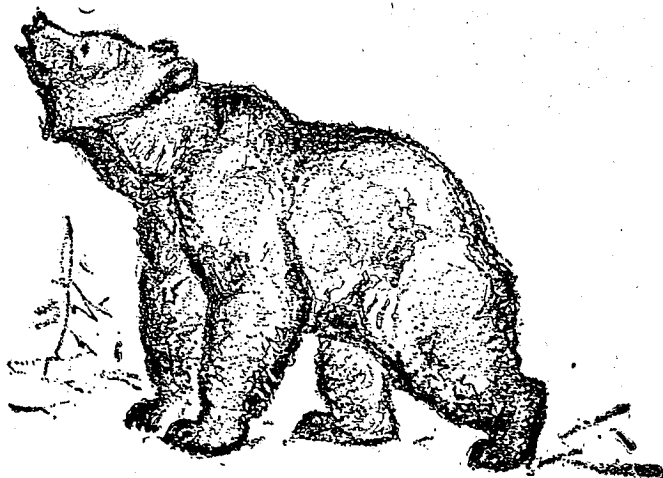
zi n̄š̄m̄tjana, əgər əw b̄ḡhišta həja sərə nər-
d̄vane u k̄ym h̄lda, wi wəxti z̄f cət̄n d̄bu,
n̄karbu pašta v̄gərja u b̄ḡhišta həta stune.
Ḡšk k̄rr u lal wi d̄n̄herin, c̄ka we c̄ b̄q̄-
w̄m̄.

Je ky d̄nerin, z̄ wana j̄k n̄škeva k̄r̄ n̄-
lin. Kyrk z̄ we qirine h̄šjar bu, b̄rzer n̄-
heri u l̄r̄zi.

Wi wəxti s̄rkare ḡmije, bave kyrk, z̄oda
ḡmije d̄rk̄t d̄rva. Əw t̄v̄ng h̄ldabu d̄st̄da,
w̄ki w̄rd̄ka necir b̄k̄. Əwi kyre xyə s̄r stu-
ne dit, b̄ t̄v̄ngeva nišan kyre xyə ḡrt gazi
k̄r: „xyə bavez̄ nav ave, xyə bavez̄ nav ave,
əgər na, əze l̄ t̄ x̄m“. Kyrk d̄l̄r̄zi u f̄m
n̄d̄k̄r: „Zu k̄, banzd̄, jane na əze l̄ t̄ x̄m...
j̄k, dydy...“ u wəxte ky bav gazi k̄r „s̄se“
kyrk sərə xyə b̄rzer k̄r u xyə avit̄ ave.

Çane wi minani gylla t̄pe k̄t̄ nav b̄re,
bu š̄rpina ave u he pele b̄hre kyrk n̄k̄r̄bun
b̄n xyə, bist ḡm̄ci xyə avit̄n nav b̄re. C̄l
d̄q̄ə şunda, je ky wəxt̄k drez bu, kyrk, d̄r-
k̄t, kyrk ḡrt̄n u b̄l̄nd k̄r̄n s̄r ḡmije.
C̄nd d̄q̄ə şunda z̄ d̄v u poze wi av̄ r̄zja u
əwi d̄st̄ pe k̄r bin k̄şand.

Wəxte ky s̄rkare ḡmije əw j̄k dit, n̄ške-
va gazi k̄r, t̄re t̄št̄k wi d̄x̄h̄q̄and u əw
b̄zja cu oda xyə, w̄ki t̄y k̄s n̄bin̄ə grina
wi.

Necira hьrce

(Şrovəkьна necirvan)

Əm cubun necira hьrce, həvale mьn sər hьrce ađьr kьr, le təne çije weə nərm. Sər bərfe hьnək xun ma, le hьrç rəvi cu.

Əm nav meşeda rasti həv hatьn u mə fьkьr dьkьr, wəki əme cь bьkьn, gəlo əm hərьn hьrce bьbinьn, jan se roz bьsəkьnьn həta hьrc paldə.

Mə dəst pe kьr zь gyndije necirvanə hьrcə pьrs u pьrssijar kьr, gəlo nьha əm dьkarьn we hьrce necir bьgrьn. Kalək got: -Na nьha nabə, lazьmə əm bьsəkьnьn, wəki hьrc bьđdьlə, peçç roz şunda əm dkarьn le bьgərьn, le əgər əm nьha pəj we hərьn, we bьtьrsə u edi pal nadə“.

Le necirwanəki çahьl bь kalera kətьbu hьçətə u dьgot, wəki nьha zi mərьv dьkarə necir bьgrə „sər bərfe ysa,—əwi dьgot,—hьrc dur nacə, əw kəkə, həma iro we paldə. Le əgər pal-

nədə zi, əze bə şmьtkava pəj bьkəvьm
bьgьhizme“.

Həvale mьn zi nədьxуəst zu le bьgərja u
dgot gərək əm bьsəkьnьn.

Əz dьbezьm: „Edi hуçət sьranə, hun səwa
dхуəzьn, ysa zi bьkьn, le əze təv Demjan bь
dəwsa hьrceva həgьm. Əgər əm bьbinьn, pak,
əgər nəbinьn, jəkə, iro əm valanə u edi dərəng
ninə“.

Mə ysa zi kər.

həvale mə bər b̄ sankə u bər b̄ gynd cun.
Leəz u Demian, mə nan h̄lda u manə nav me-
şe.

Wəxte ky ḡšk zi cubun, əz u Demjan, mə
t̄v̄nge xyə n̄heri, mə kyrke xyə t̄p̄ k̄r da
t̄n̄şte xyə u əm b̄ r̄ja h̄rceva cun.

Həwa xyəş bu, sar u əd̄li bu. Le cujin b̄
ş̄m̄tkava ḡlək c̄t̄n bu. Bər̄f kur bu u n̄rm
bu. Nav meşə b̄r̄f. run̄n̄şt̄bun, dyh zi b̄r̄f
k̄t̄bu, ysa w̄ki ş̄m̄tok b̄ carek parva, leçi-
çi zi d̄ha zedə, d̄k̄t̄n nav kuranja b̄r̄fe.

Durva dəwsa h̄rc d̄hatə dit̄ne. K̄v̄ş bu,
w̄ki h̄rc cəwa cubu, cəwa h̄ta z̄ke xyə k̄t̄-
bu nav b̄r̄fe u b̄r̄f w̄lḡrand̄bu. Mə b̄redəw-
sa we ynda n̄d̄k̄r u peşda d̄cun, meşə ş̄x
bu, le paşə dəws k̄t̄ə nav qam̄ş̄l̄qa sejrək.
Demjan sək̄ni „ḡrək əm dəws b̄hel̄n. D̄b̄ə
ky v̄ra pal dabə. D̄st̄pek̄rijə run̄şt̄ijə, əw̄jək
s̄r b̄r̄fe k̄v̄şə. W̄rə əm z̄ dəwse dur b̄k̄-
v̄n u b̄zv̄r̄n, le t̄ne ḡrək əm hedi-hedi h̄-
r̄n, qalm̄qal n̄k̄n, n̄k̄ux̄n, əḡr ysa n̄k̄n,
we b̄ t̄rsə u b̄r̄əv̄“.

Əm z̄ dəwse durk̄t̄n, əm bər b̄ aliye c̄p
cun. Əm peñç ş̄d gav dur k̄t̄n, mə dit̄, w̄ki
peşja mə disa dəwsa l̄nge h̄rce həjə. Əm we
dəwseva d̄cun, əm d̄rd̄k̄t̄n s̄r re. V̄ra əm
s̄k̄nin u mə d̄st̄ pe k̄r le n̄heri, w̄ki h̄rc
kizan ali cujə.

Sər re çî-çî dəwsa lıngə hırcə b̄b̄ təmami, ysa zi dəwsa t̄lije wi dhat̄n dit̄ne, çî-çî zi dəwsa car̄xe gyndija k̄v̄ş bu, wəki əw bər b̄b̄ gynd cujə.

Əm kət̄n sər re u cun. Demjan got: „N̄ha edi laz̄m ninə əm re bner̄n, wəki z̄b̄ re z̄b̄ kēdərə hırc bər b̄b̄ rast jan bər b̄b̄ eər xar bijə, əw jək z̄b̄ bərfe webe dit̄ne. We bər b̄b̄ aliki hə rə, le nə ky bər b̄b̄ gynd.

Ysa əm qasi verstəke re cun. Mə dit, ky dəwsa re cujina hırcə z̄b̄ re xar d̄b̄ə. Mə n̄heri, aj əçeb, dəws dəwsa hırcəjə, le nə ky z̄b̄ re bər b̄b̄ meşə, le z̄b̄ meşə bər be re. „Əw zi hırcəkə başqə jə“, m̄n got. Demjan d̄b̄n̄herə u f̄k̄k̄r d̄k̄ə. „Na,—d̄b̄bezə,—əw həma əw hırcə, t̄ne ysa k̄rijə, wəki mə b̄xarinə. Əw b̄b̄ reva bər b̄b̄ paş cujə“. Əm b̄b̄ re cujina weva d̄bcun, həma ysa bijə, cəwa ky mə got. K̄v̄şə, wəki hırcə z̄b̄ re nəh—dəh gav bər b̄b̄ paş cujə, dare noei dərbaz bijə, paşə z̄b̄v̄rijə u həma b̄b̄ rja rast cujə. Demjan sək̄ni u got „əme n̄ha b̄b̄in̄n. Xən z̄b̄ we eym̄me edi çije paldana we başqə t̄ynnə. Əm hər̄n peşije b̄gr̄n“.

Əm b̄b̄ qam̄şl̄xa s̄xva cun peşja hırcə b̄gr̄n. Əz wəstjaji bum, b̄b̄ ş̄m̄tokva zi m̄ər̄v cət̄n d̄bcə. Çar çara əz rasti dare jolkaje d̄hat̄m, əz d̄k̄ət̄m sər we, çar—çaraş̄m̄tok wəl d̄gərja, çar—çara əz d̄ş̄m̄tim u d̄k̄ət̄m sər dara b̄n̄ bərfe usər k̄oka. Əz wəstjam, m̄n k̄yrka x̄yə d̄ər̄x̄st, x̄yəjd̄an mina ave z̄b̄ m̄n

dcu. Le Demjan qe bezi bь lodke xyəva sovə-
karije dьkə. Ыre şьmьtoke wi xyə xyə dьcьn.

Ўу тьшт бəр wi nakəvə, əw xarnabə. Əwi kyr-
ke mьn zi avitə sər xyə u disa mьn dьləzinə.

Əm se verst gərjan, əm dərbazi alje dьne
eьmeьme bun. Əz paşda mam, şьmьtok wəldь-
gərn, lьnge mьn sьst bubun. Nьškeva Demjan
səkьni peşja mьn u bь dəst gazi mьn kьr. Əz ne-
zik bum. Demjan zi neziki mьn bu, gyhe mьn-
da kьrə pьsəpьs u nişani mьn da: „Bьnьherə,
sər dare şkəsti qьzьk dьqarə, təjrutu zь durva
bina hьrce hьldьdə. Əwə, hьrcə“.

Əm peşda dьcun. Əm disa verstəк dərbaz
bun u disa rasti dəwsa kəvn hatьn. Ysa ky əm
lь dora hьrce dьgərn, le hьrc ortəda bu. Əm
səkьnin. Mьn paraxa xyə zi dərxьst, bьşkok
zi vəkьr. Ysa gərm bu, təje bgota qe əz həma-
medamə u həmu bədəna mьn şьl bijə mina
mьške şьl buji, Demjan zi mina agьr sor bijə, bь
mьlle xyəva xujdane paqьş dьkə: „Hьm,—dьbe-
zə,—aqa çan, mə şьxyl qədand, nьha lazьmə əm
hesa bьn“.

Nav meşeda bərbanga sьbe şəwqina xyə dre-
zə. Əm runьştьn sər şьmьtoka, wəki rьhəт bьn.
Mə zь nav торbe nan u xyje dərxьstьn. Bəre
mьn bərfе dьxar, paşе nan. U nan əwqas bь təm
bu, wəki nav əmre xyəda mьn nane ysa nəxa-
rьbu. Əm runьşti man, ro dьcu ava. Əz zь Dem-
jan pьrs dьkьm, gynd durə? „Dəh-donzdə verst
dьbə, əme şəv bьgьhizьn gynd, nьha lazьmə əm

hesa бьн. Куро, курқа хуә ь хуә кө, тyje сәр-
ма бьки“.

Демjan еьгле дара ани, дани сәр-hөвдү, бәрф
қола, ғи сөкьр и мө рөх һөв палда, мө мьлле-
хуә зи кьрө бөлги. Вира мьн ninө, wәki-өз сөwa
razam. Өз dy se шөт şunda razam. Сьрәсьр кә-
тә gyhe мьн.

Өз ysa кәтьбуме хөwa һьngori, wәki мьн
пьzanbu, әз ь кәдәremө. Мьн ь дора хуә пь-
heri, aj әсәb, әз ь кymө.

Zore cadre spi, stune spi, һөртьшт дьбьрьqjan.
Өз дьнерьм zore, пәхşe spi һәнө, le нав wan
пәхşada zi әzmane гөwr һөjө, teda еьре рәngбь-
рәng дьşхульн. Disa мьн ь дора хуә пьheri и
мьн бир ани, wәki әм нав меşөdanьн, wәki әw
дарьн ky бь бәрfe и бь qraveva гьртinө и mi-

nani cadbra xuja dьbьbь, le eьra zi əw sterкьbь,
je ky зь nav eьqla şəwqin dьdьbь.

Şəve qrav dani. Sər eьqle dara, sər kyrке mьn
qrav danibu. Demjan зь seri həta bьni бь qra-
veva гьrti jə u qrav he te u rutьni. Mьn Dem-
jan rakьr. Mə şьmьtok lьnge xyə greda u əm kətь-
nə re. Meşə kərr u lalbu, təne dənge şьmьto-
ked mə dьhatьn бьhistьne, nьškeva зь syr u
sərme qьreйн dьkətə nav dara u nav təmamja
meşə, dəngəki dьkə gьmin. Təne çarək çije ne-
zikda həjwanək dərкət, lь mə nьheri u disa yn-
da bu, rəvi. Mьn fьkьrkьr, wəki hьrcə. Əm ne-
zik bun u dьnьherьn, зь we dəre kədəre ky
dəng hat, mə wedəre dəwsa kəwriška dit. Kəka
dara kəlabun, əw jək şьxyle kəwriška bu.

Əm dərкətьn sər re, mə şьmьtok greda lь
pьşte xyə u əm cun. Cujin hesa bu. Pəj mərə
şьmьtok sər reva glor dьbun, qalməqal peşda
tanin, bьn lьnge məda xьrpina bərfe dьbu, qra-
va sar lь ruje mə dьxьst. Stejrka бь drezaja da-
ra tьre bər бь mə dьbəzьn, şəwq dьdan u dьtə-
mьrin, tьre əzman təmam dьbьrьqə u şəwq və-
dьdə.

Həvale mьn razajə. Mьn həvale xyə rakьr.
Mə şro kьr, wəki cəwa mə çije hьrcə dit, mə
qrar da, wəki sьbe gyndije necirvan bərəv бь-
кьbь. Mən fravina xyə xyər, mə palda.

Əz ysa wəstijaji bum, wəki əze həta nivro
razama, le həvale mьn əz rakьrьm. Mьn banz-
da, əz rabum, mьn dit, wəki həvale mьn kьncə
xyə lь xyə kьrijə, tьvьnga xyə mezə dьkə.

Kane Demjan?

—Əw zuva cujə meşə. Əw eь ky lazьm bu kьrijə u gyndija bьrijə.

Мьн sər ruje xyə şuşt, kьnçe xyə lь xyə kьr, tьvьng tьzi kьr. Əm runьştьn sanke u cun.

Syr u sərmaje qəwat he dьhat, dor aliya mə ədьlajibu u təv xyja nədьbu, Zore mьz—duman bu.

Qьrav bər bь zer dьhat.

Вь reva əm dy—se verst dərbaz bun, əm nəziki meşə bun. Mə dьdit wəki zь çije nьmz duje şin dərdьkət u bьlьnd dьbu u vedəre məri səkьnibun, gyndi u zьne gyndija, dəstwanda co-max həbu.

Əm zь sanke pəja bun. Gyndi runьştьbun kartol dьkəlandьn, təv zьne gyndija dьkənjən.

Demjan zi təv wanə. Əwana rabun. Demjan wana bьr, çije dyh ky əm le gərjabun, çi kə. 30 gyndi u zьne gyndija mina təl rez bun Təne zore pьştə wan te ditьne. Əwana kətьn nav meşə. Paşə əz u həvale xyə pəj wanra cun

Re eьqas zi nav bərfe azajə u pəhə, le əm cətьn dьlьvьn. Əm nakəvьn ərdə, tьre nav dy diwara əm dьcьn.

Əm ysa niv verst dərbaz bun. Nьşkəva mə dit Demjan zь aliye dьne bər bь mə dьbəzə te, bь dəst gazi mə dьkьr, wəki əm beujanaçəmwi.

Əm nəziki wi bun, əw çije mə nişani mə da. Əz lь çije xyəda səkьnim u mьn dora xyə nьheri. Zь aliye eər, qamiş bьlьnd dbun, nav qa-

məşləqədə çije dur xuja dəbə u rəşt dara gundije necirvan kəvş dəbən. Peşja mən qamiş səx bun, qasi bəyndbuna bəzna mərv. Nav qamişada əql xar bubun u bə buzeva zəlyqibun sər həvdy. Orta qamişada re bə bərfeva hatbu gırtəne. Əw re həma peşja mən bu. Alije rastda disa qamiş səxən, le zoreda kəvşəna aza u vəkri jə. Əz dəbinəm wəki cəwa Demjan həvaləd mə lə wedərə dədə səkəndəne.

Mən hərdy təvənge xyə nəheri, hazırkır u fıkır kır, əz kədərə bəsəkənəm? Rəşt mında, se gav dur dərək həjə. „Wərə əz zi neziki dare han bəsəkənəm u təvənga dən zi bəsperəm wi dari“.

Əz neziki dare bum, əz həta coka kətəm nav bərfe, mən qasi çije arşin nivəke bərf pəpəz kır, zə xyəra çı hazır kır u əz kətəm lə çije xyə. Mən təvəngək həlda dəste xyə, ja dəne bə hazırı dani bər dar. Mən xəncəl dəstxəst u disa dani nav kalen, wəki bəzanbəm əgər xəncər lazımbə, we bə hesaji dərə?

Mən he təzə çije xyə hazır kırıbu, nəşkeva mən bəhist, Demjan gazi dəkə: „Də əm dəst pe bəkən“. U wəxte ky Demjan gazi kır, gundi zi kırıbən gazi, „Dəst pe kən, zu“. Qirina zəne gundija bu bə dənge ziz.

Dora hırcə gırti bu. Demjan hırcə dazot. Zə hər alija gəşk gazi dəkırıbən, tənə əz u həvale xyə, əm səkənibun kərr u bəhəzjaji, əm əv nəherja hırcə bun. Əz səkənibum, mən dənəheri,

dыле мын дavezə. Мын тывынга хуə һыда. Өз фыкы дькым, пьһа һыре we дəркəвə, əze нишан бьгрым, агы кым, һыре we бькəвə ырде...

Ныскева əз дьбһем, алије єрда нав бəрfe тьштək дьльвə, le тəне дурə. Мын зоре قامبشا дьһери рьшт дара, пенчи гав дур тьштəки рəссəkь-нијə. Мын нишан гьрт u əз сəkьним. Мын фыкы дькы, гəло һыре we нəзики мын бə. Мын dit һыре gyhe хуə һəзанд, паşда вəгəрја. Зь келə-ке əw бь тəмami te дитьне. Нəма çанəwьрək мəзьнə һа... Eди мын сəбр нəkы, мын нишан гьрт u тəхк, гылə ль дар кəт. Зь нав ду мын dit һыре peşда дьсə. U нав meşeda yнда дьбə. „Өһ, мын фыкы кы, шыхыле мын xрабə, еди əw наје алије мын, јане һəvale мын we lexə, јане zi we һəрə алије gyндija, le нə ky алије мын“. Өз сəkьнимə, мын дйса тывынга хуə тьзи кы, u мын дьбһист. Gyнди зь һəр алија дькьн qirin, зь алије rast, зь һəvale мын һьнək дур, зьнək бь дəngəки ziz гazi дькə: „Wajə, һыре wajə, wəгьн vьra, vьra, hej, hej һəwar, һəwar“.

Кьвшə, ky əwe һыре ditijə. Өз еди hivja wan nasəkьным, мын бəр бь rast дьһери, бəр бь һəvale хуə. Өз дьбиньм, Demjan шывək дəstda be шымьtok, бь re бəр бь һəvale мын дьбəзə, çəm wi rutьни u бь шывева тьштək нишани wi дь-дə, qe нишан дьгрə. Нəvale мын zi wi али нишан дьгрə кй али ky Demjan нишан дьдə. Тəхк—агы кы. „Өһ, мын фыкы кы-кышт“. Le əз дьбиньм, wəки һəvale мын рəј һыре nabəзə. „Дьбə ky

nişan ze hægirt jan bь sьsti bьrindar kьr, hьre we dur bьkəvə u edi naje alije mьn“. Mьn fьkьr dьkьr. Əw sь bəse? zь peşije nьşkeva əz dьbhem, minani bobəliske tьştək radьbə u dьkə vьngəvьng, bərf vьrda weda bəla dьbə. Mьn peşja xуə nheri, bь qamişe sьxva əw bərbь mьn dьbəzə bь qəwatəkə gymrəh u kьvşə, əw zь tьrsa xуə xуə ynda kьrijə. Penç gav dur mьn sin-ge weə rəş u səre weə məzьn u porzər diť. Əwe bər bь mьn banzdьdə u bərfe bəla dьkə car alije xуə. Zь cəvə hьrce kьvş bu, wəki hьrce mьn nəđdit, le tьrsa xуə banz dьdə bxyəzi nьzanə lь ky? Təne te bər bь dare soeije, kedəre ky əz səkьnibum. Mьn tьvьnga xуə bər bь hьrce rast kьr u aғыr kьr, -əw disa nezikbu. Mьn diť wəki gyllə le nəkəť gyllə kələkeva dərbaz bu. Le əwe nəbьhist, bər bь mьn bəzja u disa mьn nəđdit. Mьn tьvьnga xуə rast kьr, həma bər bь ənja hьrce. Bu təxkin, gyllə hьrce gьrt, le nəkьşt.

Əwe səre xуə bьlьnd kьr, gyhe xуə nьmz kьr, u bər bь mьn hať. Mьn tьvьnga xуə dьne hьlda, lь caxə ky mьn tьvьng hьlda dəste xуə, əwe hьçym kьr sər mьn, mьn ərde xьst u sər mьnva banzda alije dьn. „Əh rakə, - mьn fьkьr kьr, -wəki hьrce mьn bərda. Mьn dxyəst əz rab-jama, le tьştək nəđbьhist. Əwe wəxte hьçyme zь qəwata xуə gran nьkarbijə bьkəvə sər mьn, banz-dajə vi ali, paşe şunda hatijə u bь təmamja sin-ge xуəva runьştijə sər mьn. Əz pe dьhьsьm, wəki

sər m̄nda t̄štək gran həjə, sər ruje m̄n gərm
 bijə, əz pe d̄h̄s̄m, əw t̄mamja ruje m̄n k̄-
 rijə nav dəve x̄ə. Poze m̄n nav dəve widanə
 u əz pe d̄h̄s̄m, w̄ki z̄b we bina xuna gərm
 te. Əwe b̄ ləre x̄əva m̄lle m̄n d̄h̄n̄gr̄nə u
 əz edi n̄kar̄m z̄b çije x̄ə b̄h̄z̄m. Təne m̄n
 sere x̄ə b̄r b̄ singe x̄ə xar k̄r, z̄b nav
 dəv u bevre we poz u ēve x̄ə d̄rx̄st. Le əwe
 həma d̄x̄əst z̄b pore m̄n u z̄b ēve m̄n b̄g-
 rə. Əz pe həsjam, b̄ drane x̄ə cəna zor̄n z̄b
 ənja m̄n d̄grə, z̄b k̄ka pore m̄n, le b̄ cəna
 z̄r̄n z̄b b̄n ēve m̄n d̄grə, drane x̄ə tinə
 sər həv u dəst pe d̄kə d̄daw̄sinə. Təje bgota
 qe b̄ kereva sere m̄n d̄brə. M̄n sər d̄k̄r, əz
 d̄x̄əb̄tim ze aza b̄m, le əw d̄l̄zinə, minani s̄
 d̄gəzə, d̄kə həw-həw. Əz ze aza d̄b̄m, ləəw
 disa d̄grə. „Edi boşə, fəjda nakə, ax̄rja m̄-
 nə“ m̄n f̄k̄r d̄k̄r. N̄škeva m̄n dit, ky əz
 s̄v̄k bum, m̄n n̄heri, h̄rc edi t̄ynnə, m̄n
 h̄stijə u rəvijə.

Wəxte ky həvale m̄n u Demjan dit̄n, wə-
 ki h̄rc m̄n avitijə nav bərfe u d̄h̄n̄gr̄nə,
 b̄r b̄ m̄n bəzjan, həvale m̄n x̄əst zu b̄ḡ-
 hizə u şaş bu, dəwsa we w̄ki b̄ re b̄bəzja,
 əw nav bərfeva bəzja u k̄ət. Həta əw z̄b nav
 bərfe d̄rk̄eta bhata k̄om̄ka m̄n, h̄rcə we m̄n
 b̄k̄ȳsta. Le Demjan, b̄ t̄v̄ng, darək destda b̄
 reva d̄b̄zja u d̄k̄r qirin. „H̄rcə, həvale mə
 xar, h̄rc xar“. D̄bəzə u sər h̄rcə d̄kə qirin.

„Aj, ty həjwana əxmaḫ, ƣa bner sə dəki, də zu, bərdə“.

Hərce bəhist, hişt u rəvi. Wəxte əz rabum, sər bərfe əwqas xun həbu, təje bəgota ƣe pəzək şərəkərbəne u minani kənça sor zə əve mən goşt darda bubu. Wəxte şer əz pe nəhəsjabum.

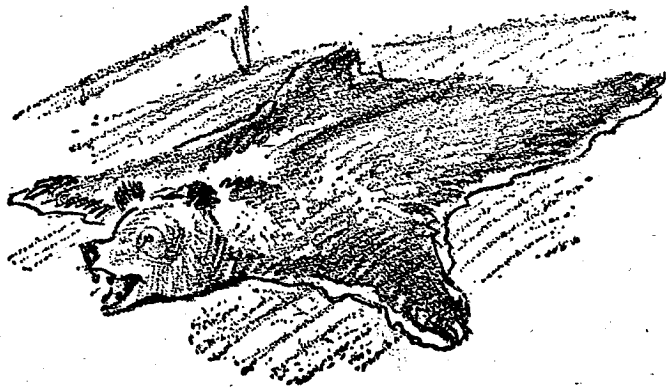
Həvale mən xyə gəhiand, gəşk bərəv bun, lə brine mən nəherin, bərf dədən sər brina mən. Mən zi brina xyə bir kər u pərs kər: „hərce ƣa, hərce cu kədərə“. Nəşkeva əm dəbhen, „wajə, wajə“. Mə diƣ wəki hərce disa dəbəzja u dəhat ali-je mə. Mə təvənge xyə həlda, le ƣy kəs nəkar-bu wəxteda aƣr bəkə u hərce rəvi. Hərce har bubu, əw dəxyəst disa bhata mə bəhənçəbranda, le diƣ, wəki məri zəf hənə, tərsja. Mə bə dəw-seva nəheri, əm diƣn, wəki zə sərə we xun te, mə dəxyəst əm pəj we hərbn, bəgəhizbn, le sərə mən eşja u əm cunə bazer ƣəm həkim.

Həkim bə tele həwərmuşva brine mən drut u mən dəst pe kər, əz pak bum.

Məhək şunda əm disa cun nəeira hərce, le zə dəste mən nəhat əz we bkəzəm. Hərce zə ƣi-je xyə dərnədkət, dəgərja u dəkər ƣarəƣar. Demjan hərce kəşt. Zə gylla mən cəna wəə zərbn u drane wi şəkəstəbun.

Əw hərce zəf məzbn bu u poste we rənd u rəş bu.

Мѣн poste wə тѣзи кѣр и дані ода хуѣ.
Brine sər ɔnja мѣн пак бун, ysa wəki ançax
çije wan brina кѣвѣс дѣбун.

Na v n i ş

Bulka	3
Bulka u bəraz	6
Fasjana	9
Milton u Bulka	11
Qusi	13
Bulka u gyr	15
Pjatigorskijeda sь qəw̄m̄i sərə Bulka	19
Axırja Bulka u Milton	22
Kewrişka gəwr	25
Kewrişka	29
Kucke ysa ky zara zь şəwate aza dьkьn	31
Cezьke pьşike	32
Təjrə simьr	36
Cьvik u dyməqəst (m̄inani Perezlesski)	39
Şer u kuсьk (zь ьnglizi)	41
Gyr çəwrьke xуə səwa h̄in dьkьn	44
Səməsi (zь ьnglizi)	45
Banzdan (zь ьnglizi)	
Necira hьrce	53

ՊՄ. 60 կ.

Լ. Ն. ՏՈԼՍՏՈՅ

ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Բրդերին լիզվով

Պետհրատ 1935 Յերեվան

Л. Н. ТОЛСТОЙ

РАССКАЗЫ О ЖИВОТНЫХ

На курдском языке

ГИЗ ССР Армении Эривань 1935